

Osmanlıca®

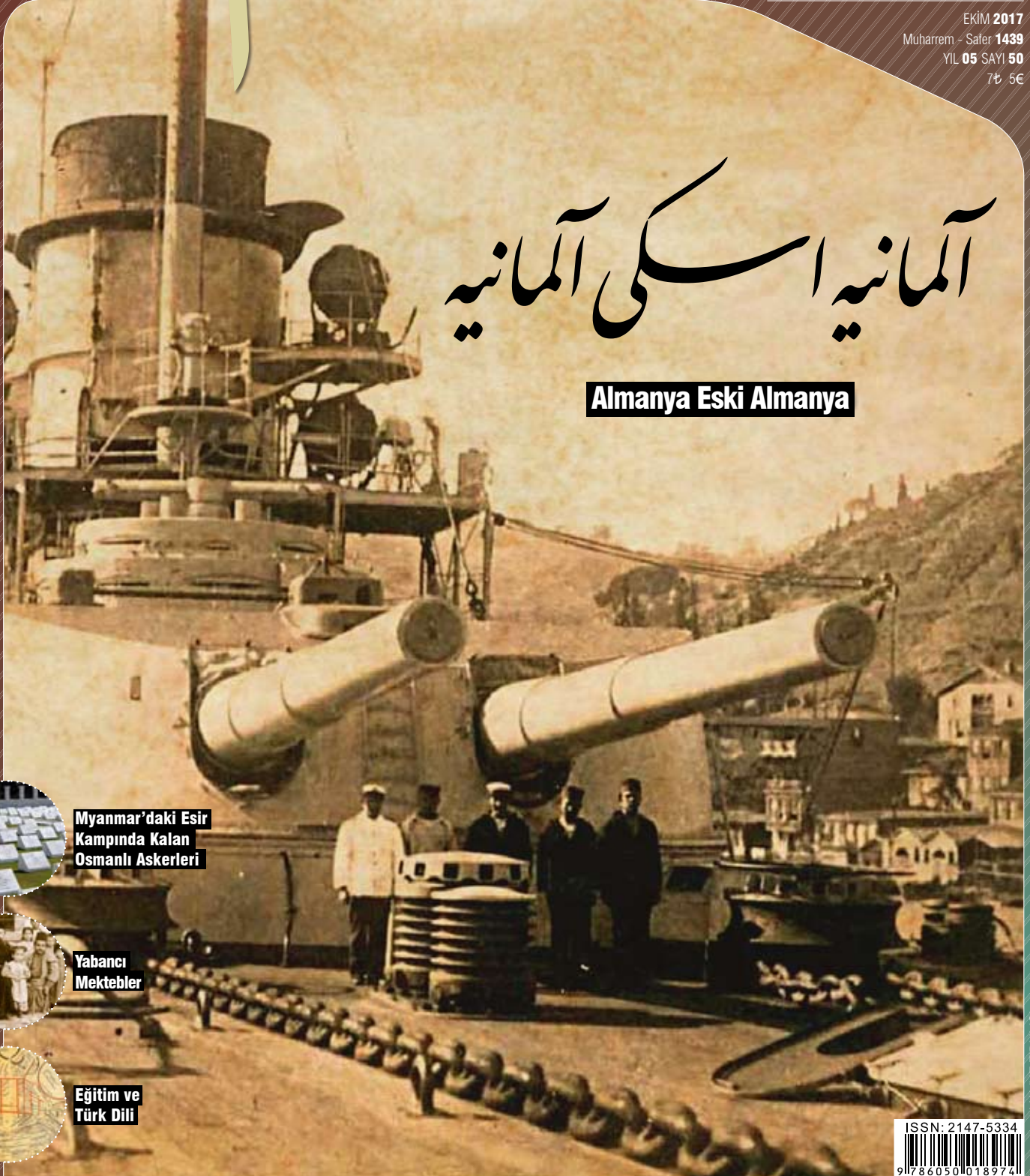
Eğitim ve Kültür Dergisi

osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

EKİM 2017
Muharrem - Safer 1439
YIL 05 SAYI 50
7t 5€

آلمانیة اسکی آلمانیة

Almanya Eski Almanya

Myanmar'daki Esir
Kampında Kalan
Osmanlı Askerleri

Yabancı
Mektebler

Eğitim ve
Türk Dili

ISSN: 2147-5334
917860501018974

HARFLERİ TANIYALIM

ذ	د	خ	ح	چ	ج	ث	ت	پ	ب	ا	Matbu hatlı harfler
ذ	د	خ	ح	چ	ج	ث	ت	پ	ب	ا	Rik'a hatlı harfler
Zel	Dal	Hı	Ha	Çe	Cim	Se	Te	Pe	Be	Elif	Okunuşları

غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ژ	ز	ر	Matbu hatlı harfler
غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ژ	ز	ر	Rik'a hatlı harfler
Gayin	Ayin	Zı	Tı	Dat	Sad	Şin	Sin	Je	Ze	Ra	Okunuşları

ی	ه	و	ن	م	ل	لث	گ	ك	ق	ف	Matbu hatlı harfler
ی	ه	و	ن	م	ل	لث	گ	ك	ق	ف	Rik'a hatlı harfler
Ye	He	Vav	Nun	Mim	Lam	Nef	Gef	Kef	Kaf	Fe	Okunuşları

Osmanlıcada bulunup da Kur'ân harflerinde olmayan harfler de vardır. Bu harfler şunlardır:

ث	گ	ژ	چ	پ
---	---	---	---	---

Yuvarlak içine alınan "Şin", "Dad", "Kaf" ve "Nun" harflerinin noktaları, el yazısında harfin sonuna kuyruk olarak eklenir.

~	~	~	~
---	---	---	---

Rik'a hattında iki noktalar çizgi (-), üç noktalı harfler ise takke (^) ile gösterilir.

ع	ث	ت	ب
---	---	---	---

Kırmızı renkli harfler Türkçe asıllı kelimelerde kullanılmaz. Mor renkli harfler, Farsçadan, yeşil renkli "Nef" harfi Türkçeden gelmiştir.

Not: Türkçeden gelen "nef" in hari-cindeki **siyah** renkli harfler Kur'ân alfâbesinden, **pembe** renkliler ise Farsçadan gelmiştir.

Not: Kelime içerisinde harflerin baş-larındaki ses kullanılır.

OKUTUCU HARFLER

"a, e" sesleriyle okutur	ه	"a" sesiyle okutur	ا
"ı, i" sesleriyle okutur	ی	"o, ö, u, ü" sesleriyle okutur	و

Not: Okutucu harfler normal harf olarak da kullanılabilir.

Not: Elif harfi üzerinde (İ) **hemze** "e" sesiyle, (ٲ) **med** "a" sesisyle okutur. Harfin önünde okutucu bir harf yoksa bir önceki sese birleştirilir.

HE OKUTUCUSUNUN "A" SESİYLE OKUTUĞU YERLER

"He" okutucusu, kelime içindeki kalın harf ve kalın sesli uyumuna göre, isimlerde, mastarlarda ve ek-lerde "a" sesiyle okuttuğu yerler vardır. Fiillerdeki "a" sesi ikinci şahsın emir ve nehiy kipinde kullanıldığından "he" okutucusuyla değil, "elif" okutucusuyla yazılır. Dolayısıyla bir kelimenin mastar mı, emir mi olduğu daha ilk bakışta anlaşılabilir.

İSİM	باغله BAĞLA (İLE)	یاپمه YAPMA (MASDAR)
FiİL	باغلا BAĞLA	یاپما YAPMA (NEHİY)

KALIN VE İNCE KARŞILIĞI OLAN HARFLER

Osmanlıcada okutucu harflerden (و) okutucusu-nun "o-ö-u-ü" olmak üzere dört sesi karşıladığını görürsünüz. Bu ilk bakışta -normal olarak- bir zorluk gibi gözükmemektedir. Fakat bazı hususla-rı bilmek kaydıyla zorluk gibi gözükken bu durum ortadan kalkmaktadır. Bu konu için aşağıdaki hu-suslara dikkat ediniz.

Osmanlıcada kullanılan Türkçe kelimelerde aynı sesi ifade etmekle birlikte birisi kalın, diğeri ince sesleri ifade eden toplamda on iki aded harf vardır. Bu harfler şunlardır:

	K sesi için	T sesi için	D sesi için	S sesi için	Ğ sesi için	H sesi için
KALIN	ق	ط	ط	ص	غ	خ
İNCE	ك	ت	د	س	گ	ه

Yukarıda verdiğimiz bilginin bize faydası nedir?

Bu on iki harften her hangi birisi bir kelimedede geldiğinde, mesela "vav" harfi için söylersek, okutucu harf olarak karşıladığı dört sesteki ikisini hemen elemiş oluyoruz. Yani kelimenin içerisinde bu on iki harfin kalın olanlarından bir harf gelmişse, (ö ve ü) sesleri; ince harflerinden birisi gelmişse (o ve u) sesleriyle okuma-yacağımızı hemen anlayabiliriz. Dolayısıyla diğer iki sesteki birisiyle okuyabiliriz.

KALIN O ve U	طوق TOK	خوش HOŞ
İNCE Ö ve Ü	تور TÜR	اوگون ÖGÜN

SIYAK-SIBAK MESELESİ

Peki, kalınlık ve inceliğine göre iki sesi elediği-miz halde geriye kalan seslerden ikisiyle de oku-nabilecek bir durum olursa ne olacak?

Mesela: **Yüz** lira. Bugün **yüz**meye gideceğim. **Yüzüm** yanmış. Aynı durum, Osmanlıcadaki bazı kelimeler için de geçerlidir. Mesela bazı kelime-lerin yazılışları aynıdır, fakat farklı okunurlar.

كوج	كول	صوص	قويو
Göç	Göl	Sos	Koyu
Güç	Gül -Mek	Sus	Kuyu

كول صوغوق	بوايش چوق كوج
Göl soğuk	Bu iş çok güç
گولمك كوزل	گوج وار اوزاغه
Gölmek güzel	Göç var uzağa

Aşağıdaki tabloya bakıldığında ise, durum biraz daha farklı ve karmaşık gözükabilir. Burada da yine kelimenin cümle içindeki kullanımına bakılır ve ona göre okunur.

بول	بول	بول	بول
Bül-ten	Bul	Böl	Bol

اکمگی بول ده وير
Ekmeği böl de ver
قيرمیزی بولتنله آرانپور
Kırmızı bültenle aranıyor
بول کيچه لوقانطه سی
Bol keçe lokantası
آرایان بولور
Arayan bulur

Yıl: 05 / Sayı: 50
EKİM 2017
Muharrem - Safer 1439
ISSN: 2147-5334
osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

SÜEDA
Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni
METİN UÇAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
A. MUHYİDDİN UZUN

Danışma Kurulu
AHMED SEMİZ
PROF. DR. ÖMER İŞBİLİR
YRD. DOÇ. DR. YUSUF BİLEN
DOÇ. DR. TURGUT KOÇOĞLU
YRD. DOÇ. DR. HÜSREV AKIN

Yayın Koordinatörü
İBRAHİM MAHİR ÇAKMAK

Hukuk Müşaviri
Av. HAKKI AYĞÜN

Tashih
AHMET BEYPAZAR
İBRAHİM KARABOĞA

Grafik Tasarım
ERDEM KÖYMEN

Sosyal Medya
OSMAN GAZALİ ÇAKMAK
ERDOĞAN AKMAN

Teknik Destek
ADEM KILIÇ

Abone ve Dağıtım Servisi
Tel: 0.212 671 51 80
Gsm: 0.530 148 63 83
info@sueda.com.tr

Abonelik Şartları
Tek dergi ücreti: 7₺
Abonelik ücreti: 70₺
Kargo ile abonelik ücreti: 90₺
Yurtdışı abonelik ücreti: 140₺

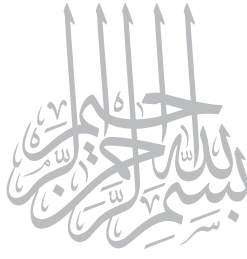
Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve
Ticaret A.Ş.

PTT Hesap No: 6391849

Kuveyt Türk IBAN:
TR82 0020 5000 0068 3301 0000 01
AlbarakaTürk IBAN:
TR53 0020 3000 0211 3660 0000 01

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve
Ticaret A.Ş.

Baskı Yeri
Hayrât Neşriyat Matbaa Tesisleri/Isparta
0.246 259 43 33

FIHRİST

BAŞ MUHARRİR	03
Dünü Bilmeyen Yarını İnşa Edemez	
OKUMA METİNLERİ	04
Yabancı Mektebler * Çay Risâlesi * Eğitim ve Türk Dili	
DEYİMLERİMİZ VE HİKÂYELERİ	14
Çadırı Başına Yıkamak	
BİLİYOR MUYDUNUZ?	15
Kelimelerin Kökenlerine Yolculuk * Burma (Arakan) Müslümanlarından Osmanlı Devletine Yardım * Burma Müslümanlarından Osmanlı Devletine Yardım Yapıldığına Dair Belgeler * Myanmar'daki Esir Kampında Kalan Osmanlı Askerleri * Burma Müslümanlarından Osmanlı Devletine Yardım Yapıldığına Dair Belge	
BELGE OKUMALARI	21
Osmanlıda Belge ve Yazı Çeşitleri * Almanya Eski Almanya * 1. Dünya Savaşında Almanyanın Tutumu İle İlgili Belge * Alman Ajanların Osmanlı Topraklarında Propaganda Çalışmalarına Dair * Propaganda Çalışmaları Hakkındaki Şifre Cevabının Gönderilmesine Dair	
HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI	30
"Ra" Harfi	
OSMANLICA YAZABİLİYORUM	31
Yazı Ağırtmaları: "Diriliş Saati"	
KİTÂBE OKUMALARI	32
Seyyid Muhammed Efendinin Mezar Taşı * Merkez Efendi Camii Avlu Giriş Kapısı Üzeri Kitabesi	
OSMANLIDAN YEMEK TARİFLERİ	34
Balık Külbastısı * Balık Külbastısı (Nev-i Diğer)	
TARİHTEN NOTLAR	36
Gıcık Kadın Camii * Sanki Yedim Camii * Kadı Hüsameddin Çamaşırcı Hacı Mustafa Efendi 18 Sekbanlar Camii * Kuşkonmaz Camii	
OSMANLICA ÖDÜLLÜ BULMACA	40

Osmanlıca
Eğitim ve Kültür Dergisi

یک مشترکله بجه،
صویک صویه بکزه مه سندن
داهه پاچوق بکزر.

"Geçmişler geleceğe,
suyun suya benzemesinden
daha çok benzer."

-İbn Haldun-

BAŞ MUHARRİR

METİN UÇAR editor@osmanlicadergi.com @msserdengecti

تاریخ محکم

دونی بایمەین یاریشی انشا ایدە مە

Dünü Bilmeyen Yarını İnşa Edemez

A. Cevdet Paşa “Tarih bilmeyen diplomat, pusuladan anlamayan kaptana benzer; her ikisinin de karaya oturmak tehlikesi vardır” diyordu. Doğru da söylüyordu. Hafıza-i beşer nisyanla malûl olduğu hakikati de hepimizce malum.

Bugün dünya ateş çemberi. İçinde kardeşlerimiz perişan vaziyette. Herkesin fikri medya okumasına göre değişirken, değişmezleri görmek, tarihi bilenlere nasib oluyor ancak.

Tarihe bakabilenlerin söylediği şu:

“Tarih değil, hatalar tekrerrür ediyor.”
Abdülhamid Han

“Tarihi ‘tekerrür’ diye tarif ediyorlar. Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?” **Mehmet Âkif Ersoy**

“Bahseder gerçi duyanlar o onulmaz yaradan. Derler ki: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük. Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.” **Y. Kemal Beyatlı**

“Dünyayı idare edenler ölümlerdir.” **Gustave Le Bonn**

Bu konuşanlar, tecrübeyi yaşamış ve olanı ortaya koyabilmiş nevadir insanlardan. Bugünü tarih ile düşünmenin gereğini nice yazılmış satırların arasından seçilerek önümüze çıkarma nasibi ni yaşayabilenlerden. Yani bu cümleler ehemmiyetli!

Geçmişiniz yoksa,

Değerleriniz yoksa,

Kökleriniz yoksa,

Tecrübeniz yoksa,

Geleceğiniz de yok demek istiyorlar.

Daha veciz ifadeyle şu satırlardan okuyabiliriz:

Dünü bilmeyen bugünü anlayamaz; bugünü anlamayan yarını göremez, yarını inşa edemez; hatta dünden gelen hamlelerin sebeplerini bile düşünemez.”

Abdülbâki Gölpinarlı

Daha ne söylenebilir ki?

Biz de sözü kısa kesip, sizi derginin sayfaları arasında gezinmeye davet ediyoruz. Burma Müslümanlarının dünyasına götürüyoruz. Almanlar eski Almanlar. Hatalarımız tekrerrür etmesin diye tarihi belgele-ri nazar-ı dikkatlerinize arz ediyoruz.

Okumayı bilmiyorsanız, ta en baştan başlıyoruz. Hepimizi okur-yazar yapmanın yollarını ar/al/ıyoruz.

Haydi buyurun maide-i tarih-i uzmaya...

احمد هودت باشا “تاریخ بایمەین دیپلومات، پۈسولە دەر آڭلامایا قاسانە بئەر؛ هەر آیلینک دە قرەمە اوتورمە قەللەنتی وارد” دییوردی. طوغری دە سۈیۈیوردی. حافظە بئرنیانلە معلول اولدییغی حقیقتی دە هەمیزمە معلوم.

بۈگۈنە دنیا آتە هەبیری. ایچنە قرداشلریز بریاشە وضعینە. هەرکە قاری مدیه اوقومە سە کورە دگسیرکن، دگسیرلری کورمک، تاریخی بیلنلەر نصیب اولیۈور اچمە.

تاریخە باقابیلنلرک سۈیلە دیگی شو:

“تاریخ دغل، خطالر تکرر ایدیور.” عبدالحمید خان

“تاریخی تکرر’ دییه تعریف ایدیورلر. هچ عبت آیینەیدی، تکرری ایدردی؟” محمد عاکف ارسوی

“جئت ایدر کرهه دیوانلر او اوگولاز یاره دە. دیرلرکە: انسانە درین بر یاره در کۆکزلک. بودر عالمە حدودسز و حزین اۆکزلک.” یحیی مال بیاتلی

“دنیا ی اداره ایدنر ثولوردر.” غوستاوه لېون

بو قونوشانلر، تجربه ی باشمە و اولان اورتە قوبایلیمە نوار انسانلردە. بۈگۈن تاریخی ایله دوشۈنەنک کړگتی نییە یازیمە سطرلرک آراسنە سیلەرک اۆنرە هپقارمە نصیبی باشابیلنلردە. یعنی بو جملە لر آهستایی!

گنجش بوقە،

دگرلریز بوقە،

کۆطریز بوقە،

تجربە کز بوقە،

کلە هقار دە بوو دیمک استیورلر.

داها و هیز افادەیلە شو سطرلردە اوقوبایلریز:

دونی بایمەین بۈگۈن آڭلاماز؛ بۈگۈن آڭلامایا یاریشی کورە مە، یاریشی انشا ایدە مە؛ هئی دوندە کلن خملە لرک سیلرینی بیله دوشۈنە مە. “عبدالباکی گول بیطارلی

داهانە سۈیلنە بیلیرکە؟

بز دە سۈزی قصە کۆب، سزی درکینک صحیفە لری آراسنە کزینە یە دعوت ایدیورز. برما مسلمانلرینک دنیا سە کۆتورویورز. آلمانلر اسکی آلمانلر. خطالریز تکرر آیتە سین دییه تاریخی بللە لری نظر دقتاریز عرصە ایدیورز.

اوقومە ی بایمیورسە کز، نا الک باشدە باسیورز. هەمیزی اوقور. بازار بایمەنک یولرینی آر/ال/یورز.

هایدی بۈیۈرک مائە تاریخی عظمایە...

مستین اویچار

Yabancı Mektebler

Vicdani - Sebilürreşad Dergisi

ای ملت! باخصوص ای غرب تربیه سی آملقه مفتخر ذوات کرام! سزه بتون صدای وجدانمله حایقیرر وسزدن صورارم که: بر ملتک امید استقبالی، وارث استقلالی اولان چوجقارنده حسیات دینه و وطنیه، عنعنات ملیه و تاریخیه دویغوسی اویندیرلماز؛ دها دینی، دینک قدسیتی تقدیردن محروم، لسانی، لسان مادرزادینی تکلمدن عاجز برزووالی، اوت! بی کناه زواللی بریاوروجق راجنبی دست تربیتنده (!) براقیلیرده اولک دینی، اونک حسی، اونک دویغوسی ایله مشبوع ایتدیر! ایرسه وحدانیت الیه و قدسیت پیغمبریه حقنده کی تمیه ایدلین ذهنی فکر تئلیت ایله زهرلندیریلیر، اسلامیت، ملیت محبتلرندن محروم اولان، دها اسلامغی، ملیتی او کرتمدن قونمزدن آندیغمز یاوروجقز مثلاً برفرانسز، برالمان، برانکلیر اوله رق یتشدیریلیرسه هانکی دوشونجه ایله اوغربدن الیدیغکز تحصیل و تربیه نک هانکی صلاحیتله یشامق حقنی حاز اولدیغمز! ادا ایده ییله جکسکز؟... بونلر، عند عاجز انمه بوجایتلر هپ فکر تجدد پرورانه خلیاسیله ارتکاب ایدیلور. فقط، تأسف، تأسف؛ که وطن ایچون یتشدیرمک امیدیه او، مؤسسسه لره آتیلان بوجوجقار بالا آخره اونک باشنه برر بلای مبرم اوله جق، اونک عنعنه سی، اونک ماضیسی، اونک دینی اونوده جق، فضله اوله رق آنکله ده استهزا ایده جکدر. چونکه کندیسسی او حسلردن محرومیت کبی بر بدبختانه کرفتارد.

Ey millet! Bâhusus ey garb terbiyesi almakla müftehir zevât-ı kirâm! Size bütün sadâ-yı vicdânımla haykırır ve sizden sorarım ki: bir milletin ümid-i istikbâli, vâris-i istiklâlî olan çocuklarında hissiyât-ı dîniye ve vataniye, an'anât-ı millîye ve tarihiye duygusu uyandırılmaz; daha dinini, dininin kudsiyetini takdirden mahrûm, lisânını, lisân-ı maderzâdını tekellûmden âciz bir zavallı, evet! Bî günah zavallı bir yavrucağ bir ecnebi dest-i terbiyetinde bırakılır da onun dini, onun hissi, onun duygusu ile meşbu' ettirilirse vahdaniyet-i ilahiye ve kudsiyet-i peygamberiye hakkındaki tenmiye edilmeyen zihni fikr-i teslis ile zehirlendirilir, İslamiyet, milliyet muhabbetlerinden mahrum olan, daha İslamlığını, milliyetini öğretmeden koynumuzdan aldığımız yavrucağız mesela bir Fransız, bir Alman, bir İngiliz olarak yetiştirilirse hangi düşünce ile o garbdan aldığımız tahsil ve terbiyenin hangi salâhiyetiyle yaşamak hakkını hâiz olduğumuzu iddia edebileceksiniz? Bunlar, ind-i âcizânemde bu cinayetler hep fikr-i teceddüd perverâne hulyasıyla irtikâb ediliyor. Fakat teessüf, teessüf ki vatan için yetiştirmek ümidiyle o, mües-

اوت ! بنده ایسترم ؛ که معرفت و علم و عرفانجه بزدن فرسخ
فرسخ ایلروده بولنان آوروپادن درس آلهلم ؛ لکن ابتدا دینمزی ،
ملیتمزی ، وطنمزی اوکر نهلم و آتی سوهم ؛ سومکی بیلهم ؛ غیرقابل
تغییر بر رصانت فکریه ، بر اعتقاد دینه پیدا ایدلم . یوقسه بتون
اساسلریمزی بیقیدیرمق سهاسنه آلدیغمز او ، علم و معرفت بزی ذلت
وسفالت آتنده وطنمیز ، یوردسز اوله رق اللهک ، پیغمبرمیزک لغت
ونفرتلری ایچروسنده بر اققدن باشقه بر شیئه یارامیه جغنی دوشونهلم ؛
بش ، سکیز یاشنده کی او معصوم یاوروجغمزی مثلاً : بر فرانسز
مؤسسسه مفسدنه آتمقدن قورقم . عکس تقدیرده بومملکتک محتاج
اولدینی نسل آتی یقشدیرلمش ؛ بو وطن ، بو مقدس وطنمیز ، دینم
اضمحلال وانقراضه سوروکلنمش اولور .

سفیلم منفعتمیزک حایقیرماسنه باقیهرق ، وجدانمیزک اینینی دیکله یلم ؛
منافع ملک وملت منافع شخصییه مزه فدا ایتیم ؛ چونکه بونک
نتیجه سی خسراندر . بویله بر ملت هیچ بر وقت یشامق حقنی حائر
اوله ماز . ویشایاماز ؛ چونکه : یشاآمازلر . بزایسه بوملتی ، ملت
اسلامیه پی محوه ، اضمحلاله دکل ؛ بودینک نوربرتو افشانی ظلمت

شرك وذلته قراران قیلره ایصاله چالشمقلمه مأمورز . فقط ، افسوس ؛ که
ایفاسنه مجبور اولدیغمز بو وظیفه مقدسه بزلر ، بز مسلمانلر طرفدن
اجرا ایدلمدکن بشقه آنک دهشتلی عدولری طرفدن یاورولرمیزک
دماغلرینک ، قیللرینک فکر عیسویت تلقیفیه سیاهلاندیرلمسینه بیله
آجینه جق برلا قیدی ایله باققدن صیقلمیورز . افسوس ، ینه افسوس ؛ که
مصائبدن مصائبه ، نکبتدن نکبته ، حتی ذلتدن ذلته معروض قالدیغمز
حاله متنبه اولمیورز . فقط ، قورقم ؛ دوره انتباهی کچیریورز .

وجدانی

seselere atılan bu çocuklar bila-hare onun başına birer belâ-yı mübrem olacak, onun ananesini, onun mazisini, onun dinini unutacak, fazla olarak ânınla da istihzâ edecektir. Çünkü kendisi o hasletlerden mahrumiyet gibi bir bedbahtlığa gıftardır.

Evet! Ben de isterim ki marifet ve ilim ve irfanca bizden fersah fersah ileride bulunan Avrupa'dan ders alalım; lakin ibtidâ dinimizi, milletimizi, vatanımızı öğrenelim ve ânı sevelim; sevmeyi bilelim; gayr-ı kâbil-i tağyir bir resânet-i fikriye, bir itikâd-ı diniye peydâ edelim. Yoksa bütün esaslarımızı yıktırmak pahasına aldığımız o, ilim ve marifet bizi zillet ve sefâlet altında vatansız, yurtsuz olarak Allah'ın, peygamberimizin lanet ve nefretleri içerisinde bırakmaktan başka bir şeye yaramayacağını düşünelim; beş, sekiz yaşındaki o masum yavrucuğumuzu mesela: bir Fransız müessese-i mefsedetine atmaktan korkalım. Aksi takdirde bu memleketin muhtac olduğu nesl-i âti yetiştirilmemiş: bu vatan, bu mukaddes vatanımız dinimiz izmihlâl ve inkırâza sürüklenmiş olur.

Sefil menfaatimizin haykırmasına bakmayarak, vicdanımızın eninini dinleyelim; menâfi-i mülk ve milleti menâfi-i şahsiyemize fedâ etmeyelim; çünkü bunun neticesi hüsrandır. Böyle bir millet hiçbir vakit yaşamak hakkını haiz olamaz. Ve yaşayamaz; çünkü: yaşatmazlar. Biz ise bu milleti, millet-i İslamiyeyi mahve, izmihlâlâ değil; bu dinin nur-ı pertev-i efşânını zulmet-i

şirk ve zilletle kararan kalplere îsâle çalışmakla memuruz. Fakat, efsûs; ki ifâsına mecbûr olduğumuz bu vazife-i mukaddese bizler, biz Müslümanlar tarafından icrâ edilmekten başka ânın dehşetli adüvleri tarafından yavrularımızın dimağlarının, kalplerinin fikr-i İseviyet telkiniyle siyahlandırılmasına bile acınacak bir lâkaydı ile bakmaktan sıkılmıyoruz. Efsûs, yine efsûs; ki masâibden masâibe, nikbetten nikbete, hatta zilletten zillate maruz kaldığımız halde mütenebbih olmuyoruz. Fakat, korkalım: devre-i intibâhı geçiriyoruz.

Vicdânî

چای رسالہ

Çay Risâlesi

اشبوچای رسالہ سی مجلس معارفک منظوری اولہ رق معارف نظارت
جلیلہ سندن ویریلان رخصتہ منی سلطان بایزید جامع شریفی قریب
مذلف زادہ رضا افندی مرحوم و مطبعہ اشبویک ایک یوزطقنا
بش سنہ رجب شریفہ طبع ایدلشدر
بو بایدہ موجود اولان نظامنامہ حقوق مؤلفانہ می محافظہ کافل
بولندیغنه و بو حالہ مهر جلری ایله مخوم اولقسزین یدتداولہ
چیقاریله حق رسالہ نظامنامہ مذکور موجبہ سرقہ طبع اولنیش
بولنه جفنه نظر اضبط اولنہ جفی بیانہ ابتدار قلندی

بیرنجی باب
 (چای طبخنک صورت و انواعی بیانند در)
 اشبوچایک طبخ و اعمالی دوائی و شرقتی نامله یله ایکی قسم
 اولوب اقطار عالمده دائم الاجرا اولان طبخ شرقتی نوعی اولدیغنه
 و طبخ دوائی ایسه قلیل الاجرا ایدوکنه و اشبودوائی طبخنک
 محصولنک فوائدی شرقتی طبخنک منقوعی منافعی ایله برابر بالاینصاح
 باب ثانیه تفصیل اولنه جغه بناء بروجیه زیر بیان طبخنه آغاز اولور

Birinci Bab

(Çay tabhının suret ve envai beyanındadır)

İşbu çayın **tabh** (pişirme) ve imali **devaî** (ilaç) ve **şerbetî** (içmelik) namlarıyla iki kısım olup **aktar-ı âlemde** (her yerde) **daimü'l-icra** (yaplagelen) olan tabh-ı şerbetî nevi olduğuna ve tabh-ı devaî ise **kalilü'l-icra idüğüne** (az yapıldığına) ve işbu devaî tabhın mahsulünün fevaidi şerbetî tabhın menkuu (suda kaynatılmış) **menafii** (faydaları) ile beraber bi'l-izah bab-ı sanide tafsil olunacağına (açıklanacağına) binaen **ber vech-i zîr** (aşağıda olduğu gibi) **beyan-ı tabha** (pişirme açıklamasına) **ağaz** olunur (başlanır).

صورت صبح دوائی
(الفاظ ادویه) مؤلفتك بیانته کوره بر مثقالدن زیاده جه چای
النوب بر آوج یعنی یوزیکرمی درهم قدر صافی صوایچنه وضع ایله
آتش نرم اوزرنده قینا دلمیلیدر فقط بردفعه قینا دله ایله اکثفا
اولنیوب بشالتی دفعه تکرار ایدلمیلیدر قینا دلدجه لایبصو

اکسیله جکندن صواکسلدکجه ینه مذکور المقدار صواضافه
اولنمیلیدر بعد بر قبضه (بادیان حطائی و ابکی بحق مثقال قدر
دارچین وضع اولنه رق تکرار بومتوال اوزره اوج دفعه ده
قینا دلمیلیدر انک اوزرینه درت بش قرغیل ایله پک آز مقدار
مسک و عنبر و قدر کفایه شکر اضافه قلنه رق استعمال اولنمیلیدر

Suret-i Tabh-ı Devai

(Elfaz-ı edviye) müellifinin beyanına göre bir miskalden¹ ziyadece çay alınıp bir avuç yani yüz yirmi dirhem² kadar safi su içine vaz' ile ateş üzerinde kaynatılmalıdır. Fakat bir defa kaynatılma ile iktifa olunmayıp beş altı defa tekrar edilmelidir. Kaynatıldıkça eksileceğinden su eksildikçe yine **mezkuru'l-miktar** (bahsedildiği kadar) su **izafe olunmalıdır** (eklenmelidir). Badehu bir kabza **badyan-ı hataî** (anason) ve iki buçuk miskal kadar tarçın **vaz' olunarak** (konularak) tekrar bu minval üzere üç defa daha kaynatılmalıdır. Onun üzerine dört beş karanfil ile pek az miktar misk ü anber ve **kadr-i kifaye** (yeteri kadar) şeker izafe kılınarak **istimal olunmalıdır** (kullanılmalıdır).

1. **Miskal**: Son zamanlarda sâdece altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve kull - nıldığı yere, zamana göre değişiklik gösteren, yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 kirat ya da 4,009 veya 4,80 gr. karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi

2. **Dirhem**: Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.) [Şeriata göre yetmiş tane orta boy arpanın ağırlığı kadardır]

مردم صورت طبع شرب **و مریضه**
 بنه مخزن ادویه ده بیان اولندیغنه کوره چای صوبی ربع و یاخمس
 کیدنجه و نام ایسلامی کلنجه یه قدر کوزلجه یعنی بالاعشناقاینادملید
 (اندن صکره چایدان کرک چینی و کرک نفره یعنی معدنی تعبیر اولنان
 چای اربقی ایچنه مقدار کافی چای قویوب بروجه محررقاینادیلان
 صیجاق صوبی چای اربقی ایچنده اولان چای اوزرینه دوکلبدر
 (مثلا برمن طبی تعبیر اولنان یوز سکسان مثقال صوابیچون
 چایک متوسطندن بردرهم یابر مثقال واعلا سندن اندن
 آز چای وضع اولنق مقتضی اولدیغی کبی ضعیف وزبون اولان
 چای نوعلرندن استعمال اولنور ایسه ایکی مثقاله قدر چای
 قونیلوب چایک قوت و رایحه سی صوبیه دوکیلوب چای قوت
 و رایحه سنی صوبیه ویره رک صو رنگ و رایحه کسب ایتک ایچون
 (یارم ساعت قدر دم) بر اقلیدر دملنمک حاصل اولنجه

صحیفه ایته (چایک)
 دملندیر (سری)
 بند بلیله زینده کی
 (خطار جامع)
 بند بلیله زینده کی
 خطار اولنور

Suret-i Tabh-ı Şürbî

Yine mahzen-i edviyede beyan olunduğuna göre çay suyu **rubu'** (dörtte biri) veya **humsu** (beşte biri) gi-dince ve tam işlemleri gelinceye kadar güzelce yani **bi'l-itina** (itina ile) kaynatılmalıdır. Ondan sonra çay-dan gerek çini ve gerek **nukra** (halis gümüş parçası) yani madenî tabir olunan çay ıbrığı içine miktar-ı kafi çay koyup **ber vech-i muharrer** (aşağıda yazıldığı gibi) kaynatılan sıcak suyu çay ıbrığı içinde olan çay üzerine dökmelidir.

Mesela bir **menn-i tıbbi** (tıbda batman) tabir olunan yüz seksen miskal su için çayın **mutavassıtından** (orta kalite) bir dirhem ya bir miskal ve **a'lasından** (iyi kalite) ondan az çay vaz olunmak muktezi olduğu gibi zayıf ve zebun olan çay nevilерinden istimal olunur ise iki miskale kadar çay konulup çayın kuvvet ve **rayihası** (kokusu) suya dökülüp çay kuvvet ve rayihasını suya vererek su renk ve rayiha kesb etmek için (yarım saat kadar)³ demde bırakmalıdır. Demlenmek hasıl olunca çay ıbrığının içinde bulunan tortu ve çay yaprakları çay ıbrığının içinde kalmak ve suyu ile karışıp dökülmemek şartıyla yani çay ıbrığının içinde emziğinin süzgüsü olmadığı vakit haricinden bir süzeği ile çayın safi suyunu kadeh ve fincanlara dökmeye

3. Sahife-i atiyede (çayın demlendirilmesi) ser nameli bend ile zirindeki (ihtar-ı cami') unvanlı bendin lüzum-u mütal - ası ihtar olunur.

چای ابریقنک ایچنده بولغان طورنی وچای یدر اقلری چای
 ابریقنک ایچنده قالمق و صوبی ایل قاریشوب دوکولامد شریله
 یعنی چای ابریقنک ایچنده امریکنک سوزکوسی اولمدینی وکت
 خارجندن برسوزکی ایل چایک صافی صافی قلیح و فینجانلره
 دوککه اعتنا ایتلمیدر شوقدرکه باب ثانیه بیان اولنمجه
 و حمله چایک طبیعتنده برآز طعم تلخ موجود اولدنی جهنله بر وجه
 محتر قینادلمغله و یاخود بعض وقتن اجرا اولنمجه و حمله
 سیباق صوبیه اصلا تمغله اولجیاق صوبیه انتقال ایدم جکدنظر
 انک اصلاحی یعنی و آجیلغده برمرقبه از اله سی ایچون چای
 صوبی قلیح و فینجانلره دوککنزدن اول مهم حال هر دانه
 فینجانلره شکر وضع اولنمیدر چایک طبیعتنده موجود
 اولان پوستی اصلاح ایچون اکثر یار مقدار قینادلمش اینک
 و یاکی سودی صب و علاوه ایدلمیدر مثلاً الی التمش درهم
 چای الود بر فینجانه خمس مقدار یعنی اون ابکی درهم قدر سود
 کافیدر سودک بعضاً نرک علاوه سی جائز ایدسه ده شکر علاوه

کتاب سود علاوه

itina etmelidir. Şu kadar ki **bab-1 sanide** (ikinci bölümde) beyan olunacağı vecihle çayın tabiatında biraz ta'm-ı **telh** (acı tat) mevcut olduğu cihetle ber vech-i muharrer kaynatılmaya veyahut bazı vakitte icra olunduğu veçhile sıcak suya ısıtılmaya bu acılık suya intikal edeceğine nazaran onun ıslahı yani acılığın bir mertebe izalesi için çay suyu kadeh ve fincanlara dökülmezden evvel **behemehâl** (mutlaka) her daim fincanlara şeker vaz' olunmalıdır. Çayın tabiatında mevcut olan **yübuseti** (kuruluk) ıslah için ekseriya bir miktar kaynatılmış inek veya keçi sütü sabb (dökmek) ve ilave edilmelidir. Mesela elli altmış dirhem çay alır bir fincana humsu miktarı yani on iki dirhem kadar süt kafidir. Sütün bazen terk-i ilavesi caiz ise de şeker ilave etmeksizin ve bu cihetle **ufusat** (kekrelilik, ağzı buruşturucu taam) biraz zail kılınmaksızın istimal etmek muzırdır. Bununla beraber çay⁴ aç karnına içilmemelidir. Yani evvelce altına bir nesne yemek vacibat-ı hıfz-ı sıhhattendir. Çünkü aç karnına içilir ise her içene ve ba-husus **mahruru'l-mizaç** (sıcak tabiatlı) olana **mazarrat** (zarar) verir ve **emraz-ı harre** (yakıcı hastalıklar) **hudusuna** (ortaya çıkmasına) **bais** (sebeb) olur. Kaldı ki çay istimalinde çay⁵ pek sıcak içmemeye dahi itina etmelidir.

4. Çay aç karnına içilmesinin mazarratı

5. Çay pek sıcak içilmemesi tenbihi

* Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun, Dilde Birlik, s. 133, Ankara, 2015

Дилмзе қаршы коустерилн عمومی قيدسزلق، صوڭ زمانلرده قامو اويوني مشغول ايتمه يه باشلامشدر. بعض غزته لريمزڭ قونوي ائه آلمه سي، بو ايشي سوينيله جك يكانه طرفنى تشكيل ايتمكده در. كر چكدن ده ترك ديلنڭ قوللانيمي بوكون تام بر وخامت منظره سي عرض ايتمكده در.

ايشڭ بنجه اڭ وخيم طرفى، اوقومشلىريمزڭ دىلى قوللانمده كى ضعيفلقلىدر. تلويزيونلرده، رادىولرده، غزته لرده، كتابلرده قوللانيلان دىل، اوقومشلىريمزڭ دىلى؛ بوزوق جملة لرله، املا و تلفظ خطا لريله طوليدر؛ صوڭ درجه ده جيليز بر كلمه قادروسيله صينيرلىدر. صيره دن بر مأمور بر يانه، بوروقراسينڭ اوست قدمه لرينه قدر يوكسلمش انسانلريمز دخى رسمى بر يازى يى قلمه آلمقده زورلانمقده درلر. هله ايشلىرى، دىلى قوللانمق اولان باصين منسوبلريمز... اونلر ده

Dilimize karşı gösterilen umumi kayıtsızlık, son zamanlarda kamuoyunu meşgul etmeye başlamıştır. Bazı gazetelerimizin konuyu ele alması, bu işi sevinilecek yegâne tarafını teşkil etmektedir. Gerçekten de Türk dilinin kullanımı bugün tam bir vehamet manzarası arz etmektedir.

İşin bence en vahim tarafı, okumuşlarımızın dili kullanmadaki zayıflıklarıdır. Televizyonlarda, radyolarda, gazetelerde, kitaplarda kullanılan dil, okumuşlarımızın dili; bozuk cümlelerle, imla ve telaffuz hatalarıyla doludur; son derecede cılız bir kelime kadrosuyla sınırlıdır. Sıradan bir

طورمادان تركجه نڭ قاشنى كوزىنى يارمقده درلر. باشلقلرده بعضاً فجع خطالره راستلامق ممكندر.

بزه ديلمزڭ كوزللكنى حس ايتديرن، ديلمزڭ طادينه وارمه مزي صاغلان كوشه يازارى ايسه قالماش كبيدر.

يكي، بو طورومڭ صوروملىسى كيمدر؟

بنجه باش صوروملى، مللى اگيتيم باقانلغيدر؛ داها طوغرىسى يىللردن بو يانه اويغولانان اگيتيم پوليقيقه لريدر. ايش ساده جه تركجه ايله ده صينيرلى دگلدر؛ اوقومشلىرىمڭ ياغيىن جهالتى سوز قونوسيدر. عمومى كولتوره عائد اڭ بسيط يىلكيلر دخى ليسه و اونيورسيته مآذونلريمڭ چوق اوزاغنده در. معارفمز، كويندن و محله سندن انسانمزي ناصل، هانگى سويه ده آليورسه، عادتاً عين شكلده اونيورسيته دن مآذون ايتمكده در. عمومى كولتورى، قونوشمى، يازمى، كينيشى و داورانىشلىرى هيچ دگيشمدن، انسانلريمز اونيورسيته قايسندن چيقمقده درلر.

الته بو طورومڭ باش صوروملىسى، آشاغى يوقارى ۱۹۵۰ لردن برى اويغولاديغمز اگيتيم پوليقيقه لريدر. بنجه ياڭليشمز ده ”هركىسى ليسه و اونيورسيته مآذونى يايماق“ پوليقيقه مزدر.

...

بو شكلده عيارلانان بر اگيتيم سيستمنده آنا دىلى اوڭرتيمنده شونلره دقت ايتمك كر كير:

memur bir yan, bürokrasinin üst kademelerine kadar yükselmiş insanlarımız dahi resmi bir yazıyı kaleme almakta zorlanmaktadır. Hele işleri, dili kullanmak olan basın mensuplarımız... Onlar da durmadan Türkçenin kaşını gözünü yarmaktadırlar. Başlıklarda bazen feci hatalara rastlamak mümkündür.

Bize dilimizin güzelliğini hissettiren, dilimizin tadına varmamızı sağlayan köşe yazarı ise kalmamış gibidir.

Peki, bu durumun sorumlusu kimdir?

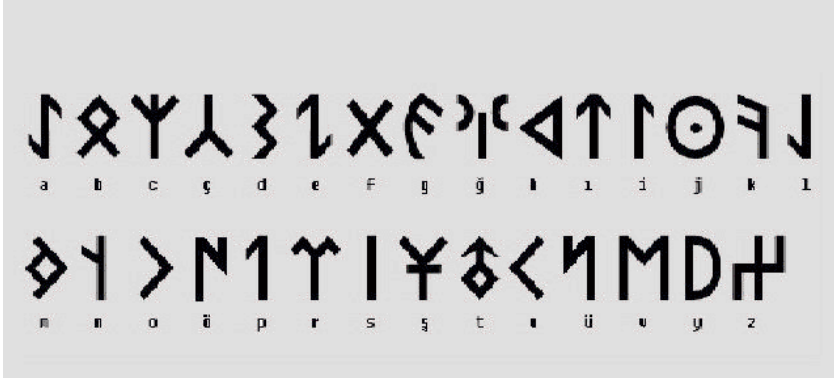
Bence baş sorumlu, Milli Eğitim Bakanlığıdır; daha doğrusu yıllardan bu yana uygulanan eğitim politikalarıdır. İş sadece Türkçe ile de sınırlı değildir; okumuşlarımızın yaygın cehaleti söz konusudur. Umumi kültüre ait en basit bilgiler dahi lise ve üniversite mezunlarımızın çok uzağındadır. Maarifimiz, köyünden ve mahallesinden insanımızı nasıl, hangi seviyede alıyorsa, adeta aynı şekilde üniversiteden mezun etmektedir. Umumi kültürü, konuşması, yazması, giyişi ve davranışları hiç değişmeden, insanlarımız üniversite kapısından çıkmaktadırlar.

Elbette bu durumun baş sorumlusu, aşağı yukarı 1950’lerden beri uyguladığımız eğitim politikalarıdır. Bence yanlışımız da “herkesi lise ve üniversite mezunu yapmak” politikamızdır.

...

Bu şekilde ayarlanan bir eğitim sisteminde ana dili öğretiminde şunlara dikkat etmek gerekir:

1) Eğitimin her kademesinde çocuğumuzun öğrenmesi gereken kelime kadrosu tespit edilecek ve bu kelimeler o kademeyle atla-

(۱) اگیتیمڭ هر قدمه سنده چوجغمزڭ اؤگرنمسی کرکن کلمه قادروسی تثبیت ایدیله جک و بو کلمه لر اوقدمه یی آتلامدن اؤڭجه مطلقا اؤگرتیلیمش اولاجقدر. بونڭ ایچون اڭ بیوک ادبی اثرلریمزڭ هر قدمه یه کوره ساده لشدیریلمش و اوزتلنمش باصقیلری ده اولملیدر.

(۲) هر قدمه ده اوقونا جق ادبی اثرلر تثبیت ایدیلوب، بونلرڭ مطلقا اوقوتدیرولمسی صاغلانا جقدر.

(۳) جمله قورمه سنی بیلمه یین، املا و نقطه لامه خطاسی یاپان، تلفظی بوزوق اولان کیمسه اصلا لیسه ادبیات اؤگرتمنی یاییلمایا جقدر.

(۴) دیلمزڭ و ادبیاتمزڭ شو ویا بو دونمنه، شو ویا بو کلمه یه دشمانلق اورتهدن قالدیریلما جقدر. ادبیاتمزڭ هر دونمی بزم ایچون کرکلیدر.

(۵) ازبر قونوسنده کی یاڭلیش آڭلایش اورتهدن قالدیریلملیدر. راست کله ازبر دشمانلغی ادبیات و تاریخ اؤگرتیممز ایچون چوق ضررلی اولمقده در. مجادله ایتمه مز کرکن ازبر، اؤگرتمنڭ نوطلرینی ویا کتایده کی بیلکیلری، هیچ عقل قوللانمادان ازبرله مکدر. یوقسه شعر (حتی نثر پارچه لر) ازبرله مک شرطدر. بو تور ازبر، دیل و تاریخ اگیتیمڭ اڭ اؤنملی طرفلرندن برینی تشکیل ایدر. اونوتمایالمکه؛ ایلک و اورتهدن اؤگرتیم صیره سنده بعض شیلری ازبرله مه یین چوجق، داها صوڭره ازبرله مکده چوق زورلانیر.

ای اگیتیمجیلر، بتون بونلر سزه بر شی افاده ایتمیورمی؟

madan önce mutlaka öğretilmiş olacaktır. Bunun için en büyük edebi eserlerimizin her kademe-ye göre sadeleştirilmiş ve özetlenmiş baskıları da olmalıdır.

2) Her kademe de okunacak edebi eserler tespit edilip, bunların mutlaka okutturulması sağlanacaktır.

3) Cümle kurmasını bilmeyen, imla ve noktalama hatası yapan, telaffuzu bozuk olan kimse asla lise edebiyat öğretmeni yapılmayacaktır.

4) Dilimizin ve edebiyatımızın şu veya bu dönemine, şu veya bu kelimeye düşmanlık ortadan kaldırılacaktır. Edebiyatımızın her dönemi bizim için gereklidir.

5) Ezber konusundaki yanlış anlayış ortadan kaldırılmalıdır. Rastgele ezber düşmanlığı edebiyat ve tarih öğretimimiz için çok zararlı olmaktadır. Mücadele etmemiz gereken ezber, öğretmenin notlarını veya kitaptaki bilgileri, hiç akıl kullanmadan ezberlemektir. Yoksa şiir (hatta nesir parçaları) ezberlemek şarttır. Bu tür ezber, dil ve tarih eğitiminin en önemli taraflarından birini teşkil eder. Unutmayalım ki; ilk ve ortaöğretim sırasında bazı şeyleri ezberlemeyen çocuk, daha sonra ezberlemekte çok zorlanır.

Ey eğitimciler, bütün bunlar size bir şey ifade etmiyor mu?

دیسلمریمز و حکایه لری

DEYİMLERİMİZ
ve HİKÂYELERİ

چادیر باشینا ییکمک

ÇADIRI BAŞINA YIKMAK

عثمانلی دونمندن کونمز کلن و صوڭ زمانلرده ”طامنی باشنه ییقمق“ اولارق ده قوللانیلان بر دییمدر ”چادیری باشنه ییقمق“. حکمدارلر، سفره چیققلرنده حرکتلرندن و خدمتلرندن خوشنود اولمادقلری وزیرلرینی عزل ایتکم ایچون قالدقلری چادیرڭ دیرکلرینی سوکدیروب باشلرینه ییقدیریرلردی.

بونڭ آڭلامی اقتداردن دوشمه معناسنه اسکى ترك کله نکلرنده موجود اولوب اورته آسیه دن اعتباراً اوغولانمشدر.

فاتحڭ، قره مان سفری صیره سنده محمود پاشانڭ؛ یاوزڭ ده چالديران دونوشنده حرسک زاده احمد پاشا ایله دوقه کین اوغلی احمد پاشانڭ چادیرلرینی باشلرینه ییقدیردقلری عقله کلیر. و تاریخده هیچ بر وزیرڭ، حقسز یره چادیری باشنه ییقلمدیغنڭ آلتی چیزیلیر...

خاطره دن بر اخطار

معلوم، ”نماز دینڭ دیرگیدر“. هرکس ده کندى دنياسنڭ سلطانی! بو سلطنتده اگر انسان غفلت ایدر ده نمازینی آقساتیرسه، کندى چادیرینی کندى باشنه ییقیویریر معاذ الله. نماز دنیا ده انسانی کوتولکلردن محافظه ایتدیگی کبی، آخرتده ده ممنون ایدر.

Osmanlı döneminden günümüze gelen ve son zamanlarda “damını başına yıkmak” olarak da kullanılan bir deyimdir “çadırı başına yıkmak”. Hükümdarlar, sefere çıktıklarında hareketlerinden ve hizmetlerinden hoşnut olmadıkları vezirlerini azletmek için kaldıkları çadırın direklerini söktürüp başlarına yıktırırlardı.

Bunun anlamı iktidardan düşme manasına eski Türk geleneklerinde mevcut olup Orta Asya’dan itibaren uygulanmıştır.

Fatih’in, Karaman seferi sırasında Mahmut Paşa’nın; Yavuz’un da Çaldıran dönüşünde Hersekzade Ahmet Paşa ile Dukaginoğlu Ahmet Paşa’nın çadırlarını başlarına yıktırdıkları akla gelir.

Ve tarihte hiçbir vezirin, haksız yere çadırı başına yıkılmadığının altı çizilir...

Hatıradan Bir İhtar

Malum, “Namaz dinin direğidir”. Herkes de kendi dünyasının sultanı! Bu saltanatda eğer insan gaflet eder de namazını aksatırsa, kendi çadırını kendi başına yıkırır maazallah. Namaz dünyada insanı kötülüklerden muhafaza ettiği gibi, ahirette de memnun eder.

KELİMELERİN KÖKENLERİNE YOLCULUK

كلمه لرك كوكنلرينه يولچىلق

DR. MİRZA İNAK mirzaakmescidli@gmail.com

سوكىلى اوقورلر، صوڭ بهارده يز و اكيم آينده يز. تخوملرك
 آتيلديغى، حبه لرك طويراقله بولوشديغى بر آيده يز. اوڭمزدە كى
 يىلك بركتنك ايجنده صاقلانديغى چكردكلرى طويراغە اكە
 زمانده يز. چفتجىلر ايجون حركتلى اولان بو آيده ايسته دكە
 اكيمله علاقه لى بعض كلمه لرك كوكنلرينه بر يولچىلق ياپالم.
 اوت افندم، ايلك كلمه مز “تخوم”

Sevgili okurlar, sonbahardayız ve ekim ayındayız. Tohumların atıldığı, habbelerin toprakla buluştuğu bir aydayız. Önümüzdeki yılın bereketinin içinde saklandığı çekirdekleri toprağa ekme zamanındayız. Çiftçiler için hareketli olan bu ayda istedik ki ekimle alakalı bazı kelimelerin kökenlerine bir yolculuk yapalım. Evet efendim, ilk kelimemiz “tohum”

TOHUM: (تخوم) Bu kelime dilimize Farsçadan gelmiştir. “Tuhm” kelimesinden değişiklikle Türkçeleşmiştir. Bitkilerde döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen dâneye bu isim verilir. Tohumla alakalı pek çok deyim vardır. “tohum atmak”, “Tohum ekmek”, “Tohumlamak” bunlardan sadece birkaç tanesidir. Mevlanın şu sözü de bu konuda çok anlamlıdır: “Kötülük yaptın mı kork! Çünkü o bir tohumdur. Allah yeşertir, karşına çıkartır.”

MİBZER: (مبزر) Arapça olan bu kelime “bezr” kökünden türemiştir. Mibzer ise “tohum ekmek için kullanılan âlet”tir.

ÇEKİRDEK: (چكردك) Bu kelime türkçe kökenlidir. Çiğit kelimesinden türemiştir. Eski türkçede “çiğit” “pamuk tohumu, pamuk çekirdeği” anlamındadır. Bu kelime önce “çigirt”, sonra küçültme ekiyle “çigirtek” zamanla da “çekirdek” şeklini almıştır. Aslı pamuk tohumundan gelen bu kelime dilimizde öyle güzel işlenmiştir ki. Kâh meyvenin içindeki çekirdeği ifade etmek için kullanılmış. Kâh atomun merkezindeki yükü ifade etmek için istimal edilmiştir. Mesela halkımızın kullandığı “Çekirdekten yetiştirme” deyimini ne harika bir tanımlamadır. Yine günümüzde ne yazık ki küçülen ailelerimizi “çekirdek aile” ifadesi ne kadar çarpıcı anlatıyor.

EKİM: (اکیم) Türkçe kökenli bir kelimedir. Eski takvimde ekim ve kasım aylarına arapça kökenli “teşrin-i evvel” ve “teşrin-i sâni” isimleri kullanılırdı. Türkçe “ekme” fiilinden türemiş olup tarlaların sürülüp ekildiği ay anlamındadır. 1945 yılında “teşrin-i evvel” yerine “ekim” kelimesi getirildi. Anadolu’da bu ay için “Gazel ayı” dendiği de olur, “gazel” “kuru yaprak” anlamına gelir.

HABBE: (حبّه) Bu kelime arapça kökenlidir. “Küçük tâne, buğday, arpa vb. tahıl tânesi” anlamındadır. “Habbesi kalmadı” Hiç yok, zerresi kalmadı. “Habbeyi kubbe yapmak” (etmek): Ufak, önemsiz bir şeyi büyütmek, mübâlağa edip bir mesele hâline sokmak manasında deyimlerimizdir. İlaç olarak kullanılan “hap” kelimesi de habbeden bozulmadır.

TARLA: (تارله) Osmanlı Türkçesinde ekin ekmek anlamında “tarıglağ” ifadesi zamanla “tarıla” ve en son da “tarla” şeklini aldı. Biz bugün ziraata elverişli, belirli ve sınırlı toprak parçasına bu ismi veriyoruz. “Dünya ahiretin tarlasıdır.” Hadis-i şerifiyle birlikte şu atasözümüz ne kadar da anlamlıdır. “Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.”

ZİRAAT: (زراعت) Bu kelime Kur’an kökenli bir kelimedir. “Bitki yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü” için arapça bu fiil kullanılır. Özellikle Fetih suresinin sonunda incilde sahabelerin nasıl tarif edildiğinden bahsedilir. Fetih suresi 29. ayet şöyledir: “Sahabelerin İncil’deki vasıfları ise, bir ekin gibidir ki filizini çıkarmış, sonra onu kuvvetlendirmiş, sonra kalınlaşmış da gövdesi üzerine dikilmiştir; bu hâl ziraatçıların hoşuna gider; onlar hakkındaki bu benzetme kâfirleri onlarla öfkelenlendirmek içindir.”

PAZAR: (پازار) Farsça kökenli olan bu kelimenin aslı “bazar”dır. Birçok satıcının bir arada bulunduğu büyük alışveriş yerlerine verilen isimdir. Pazarların çokça kurulduğu güne de isim olan bu kelime Türkçe aracılığıyla Avrupa dillerine de geçmiştir. Ecdadımız bu kelimeden dilimize has pek çok deyimler oluşturmuştur. Mesela “Pazarlık etmek”, “Pazar yerine dönmek”, “pazara düşmek”, “pazara kadar değil, mezara kadar beraber olmak” “pazara çıkarmak” bunlardan bazılarıdır. Yine Pazar kelimesinin en anlamlı geçtiği yerlerden birisi de Yunus Emre Hazretlerine ait şu ifadelerdir:

“Elif okuduk ötürü, Pazar eyledik götürü
Yaratılmışı hoş gördük, Yaratan’dan ötürü”

Burma (Arakan) Müslümanlarından Osmanlı Devletine Yardım

برما (آراقان) مسلمانلاردن عثمانلی دولتنه یاردم

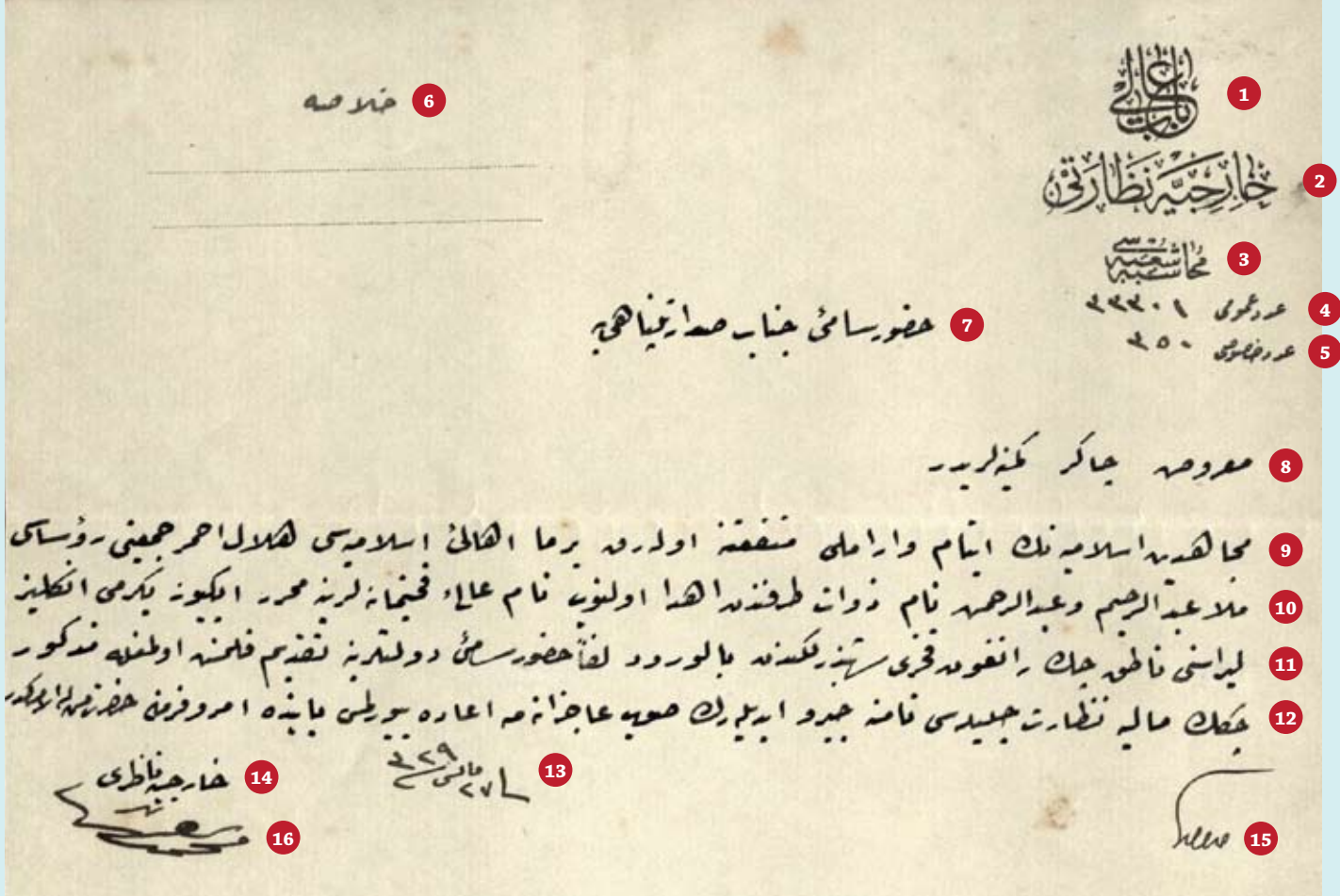
ARİF EMRE GÜNDÜZ arifemreg@gmail.com

عثمانلی آرشیو بلگه لرنده آدی برما اولارق کچن ئولکه نڭ کونمزده کی رسمی آدی میانمار برلگی جمهوریتیدر. برما، کونی طوغو آسیه ده یر آلمقده در و بانغلادش، هندستان، چین، لائوس و تایلاند ایله قومشودر. ئولکه نڭ کونی باقی قییلری بنغال کورفرینه باقمقده در. میانمار، بوکونلرده مسلمانلره یاپیلان سورکون، اشکنجه و قتل عاملرله کوندمده. ئولکه نڭ یدی ایالتندن بری اولان آراقانده یاشایان روخینیغه مسلمانلری، بودیست چته لری و میانمار عسکری کوچلری طرفندن چشیتلی بهانه لرله ئولکه دن آتیلمه یه چالیشیلیورلر. آراقانده یاقلاشیق بر میلیون مسلمان یاشیور. یوز بیگلرجه آراقانلی مسلمان ایسه حالاً بانغلادشده کی ملتجی قامپلرنده حیات مجادله سی ویریورلر. آراقانڭ خارجنده کی دیگر میانمار ایالتلرنده ده میلیونلرجه مسلمان یاشامقده، آنجق آراقانڭ ستراتژیک اونی یوزندن صالديریلره بوراده یاشایان مسلمانلر معروض قالمقده درلر. میانمار یونیتی، آراقانلی مسلمانلره تام وطنداشلق حقّی دخی ویرمه مکده در. ایشته کونمزده بو قدر صیقینتی یاشایان و اسکی آدیله برماده یاشایان آراقانلی مسلمانلر، ۱۹۱۳ سنه سنده بالقان صواشلری سببیه صیقینتیلی کونلر کچیرن عثمانلی دولتنه یاردم ایتمشلردی. برمالی مسلمانلرڭ قیزیل آینڭ اداره جیلری اولان ملا عبدالرحیم و عبدالرحمن اسمنده کی ایکی برمالی مسلمان، یتیم و طول عثمانلی وطنداشلری ایچون آیردقلری یاردم یاره سنی رانغون باش قونسولوسلغمز آراجیلغیه استانبوله کوندرمشلردر. بو طورومی او دونمده کی خارجیه ناظری سعید حلیم پاشا امضالی ۹ حزیران ۱۹۱۳ تاریخلی بلکه دن آڭلایابیلیوروز:

Osmanlı arşiv belgelerinde adı Burma olarak geçen ülkenin günümüzdeki resmî adı Myanmar Birliği Cumhuriyetidir. Burma, Güneydoğu Asya'da yer almaktadır ve Bangladeş, Hindistan, Çin, Laos ve Tayland ile komşudur. Ülkenin güneybatı kıyıları Bengal Körfezine bakmaktadır. Myanmar, bugünlerde Müslümanlara yapılan sürgün, işkence ve katliamlarla gündemde. Ülkenin yedi eyaletinden biri olan Arakan'da yaşayan Rohingya Müslümanları, Budist çeteleri ve Myanmar askeri güçleri tarafından çeşitli bahanelerle ülkeden atılmaya çalışılıyorlar. Arakan'da yaklaşık bir milyon Müslüman yaşıyor. Yüzbinlerce Arakanlı Müslüman ise hâlen Bangladeş'teki mülteci kamplarında yaşam savaşı veriyorlar. Arakan'ın haricindeki diğer Myanmar eyaletlerinde de milyonlarca Müslüman yaşamakta, ancak Arakan'ın stratejik önemi yüzünden saldırılara burada yaşayan Müslümanlar maruz kalmaktadırlar. Myanmar yönetimi, Arakanlı Müslümanlara tam vatandaşlık hakkı dahi vermemektedir. İşte günümüzde bu kadar sıkıntı yaşayan ve eski adıyla Burma'da yaşayan Arakanlı Müslümanlar, 1913 senesinde Balkan Savaşları sebebiyle sıkıntılı günler geçiren Osmanlı Devletine yardım etmişlerdi. Burmalı Müslümanların Kızılay'ının idarecileri olan Molla Abdürrahim ve Abdurrahman isimindeki iki Burmalı Müslüman, yetim ve dul Osmanlı vatandaşları için ayırdıkları yardım parasını Rangon Başkonsolosluğumuz aracılığıyla İstanbul'a göndermişlerdir. Bu durumu o dönemdeki Hâriciye Nâzırı Said Halim Paşa imzalı 9 Haziran 1913 tarihli belgeden anlayabiliyoruz:

BURMA MÜSLÜMANLARINDAN OSMANLI DEVLETİNE YARDIM YAPILDIĞINA DAİR BELGE

Tarih: Rumî 27 Mayıs 1329 (9 Haziran 1913)

(1) Bâb-ı Âlî

(2) Hâriciye Nezâreti

(3) Muhâsebe Şubesi

(4) Aded-i umûmî 33301

(5) Aded-i husûsî 350

(6) Hulâsa

(7) Huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı sadâretpenâhiye

(8) Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

(9) Mücâhidîn-i İslâmiyenin eytâm ve erâmili menfaatine olarak Burma ahali-i İslâmiyesi Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti rüesâsı (10) Molla Abdürrahîm ve Abdurrahman nâm zevât tarafından ihdâ olunup nâm-ı âlî-i

fehîmânelerinden muharrer iki yüz yirmi ingiliz (11) lirasını nâtık çek Rangon fahrî şehbenderliğinden bi'l-vürûd leffen huzûr-ı sâmi-i devletlerine takdîm kılınmış olmakla mezkûr (12) çekin Mâliye Nezâret-i celîlesi nâmına ciro edilerek savb-ı âcizâneme iâde buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir

(13) 27 Mayıs sene 1329

(14) Hâriciye Nâzırı

(15) Bende

(16) Said bin Mehmed

MYANMAR'DAKİ ESİR KAMPINDA KALAN OSMANLI ASKERLERİ

۱نجى دنيا صواشندە مختلف جبهه‌لرە اسير دوشن عثمانلى عسکرلەردىن بىر قىسمى كۆنمۇزە ميانمار اولارق آدلاندىرىلان ئۆلكەدە اولوشدىرولان اسير قامىنە كوندىرىلمىشىدى. ميانمارك او دورەكى آدى برما ايدى و انكلترەيە باغلى بىر سوموركة اولان هندستانك بىر ايالتىدى. تايىت مىو اولارق آدلاندىرىلان بو اسير قامىندە بىگىلرجه عثمانلى عسكىرى قالمقەيدى. ۱۱ آغستوس ۱۹۱۷ تارىخلى خارجه نظارق اوراقندە (۱-۱۶/۲۲۶۱) بو عسكىرلر ۳۹۱۴ نك حياتدە اولدىغىدن و ۱۶۰ نك وفات ايتدىگىدن بحت ايدىلمىشدر. بلكەدە آيرىچە ير دگىشىكلەكلەردىن طولاي مكرر قىدلر اولايىلەجگى و بو سبىلە كرىچك صاينك براز داها آز اولايىلەجگى افادە ايدىلمىشدر. تايىت مىو اسير قامىندە قالان عسكىرلىمىزدىن شەيد اولانلر، اورايە دفن ايدىلمىشلردىر. شەيدلىرىمىزك دفن ايدىلدەكلرى يردە بىر شەيدلك انشا ايدىلمىشدر. تيقا طرفندىن ۲۰۱۵ سەنە سەندە رستورە ايدىلن شەيدلەك يوللرى دە يىنە تيقا طرفندىن ۲۰۱۶ سەنە سەندە انشا ايدىلەرك اچىلمىشدر.

1. Dünya Savaşında muhtelif cephelerde İngilizlere esir düşen Osmanlı askerlerinden bir kısmı günümüzde Myanmar olarak adlandırılan ülkede oluşturulan esir kampına gönderilmişti. Myanmar'ın o devirdeki adı Burma idi ve İngiltere'ye bağlı bir sömürge olan Hindistan'ın bir eyaletiydi. Thayetmyo olarak adlandırılan bu esir kampında binlerce Osmanlı askeri kalmaktaydı. 11 Ağustos 1917 tarihli Hâriciye Nezâreti evrakında (BOA, HR.SYS, 2261/16-1) bu askerlerin 3914'ünün hayatta olduğundan ve 160'ının vefat ettiğinden bahsedilmiştir. Belgede ayrıca yer değişikliklerinden dolayı mükerrer kayıtlar olabileceği ve bu sebeple gerçek sayının biraz daha az olabileceği ifade edilmiştir. Thayetmyo esir kampında kalan askerlerimizden şehid olanlar, oraya defnedilmişlerdir. Şehidlerimizin defnedildikleri yerde bir şehidlik inşa edilmiştir. TİKA tarafından 2015 senesinde restore edilen şehidliğin yolları da yine TİKA tarafından 2016 senesinde inşa edilerek açılmıştır.

BURMA MÜSLÜMANLARINDAN OSMANLI DEVLETİNE YARDIM YAPILDIĞINA DAİR BELGE

Tarih: Rumî 11 Ağustos 1333
(11 Ağustos 1917)

(1) Bâb-ı Âlî

(2) Hâriciye Nezâreti

(3) Kayd damgası

(4) Umûr-ı siyâsiye müdiriyet-i umûmiyesi

(5) Kalem numarası: 746/1722

(6) Baş kumandanlık vekâlet-i celîlesine

(7) 22 Mart sene 1333 tarihli ve 207 numaralı tezkire-i âciziye zeyldir

(8) Burma'daki Tayetmyo'da ikâmet etdirilmekte olan (9) üç bin dokuz yüz on dördü berhayât ve yüz altmış (10) vefât etmiş bulunan Osmanlı üserâyı harbiyesine müteallik olup bu kere (11) ingiltere hâriciye nezâretinden alındığı beyânıyla felemenk sefâretinden (12) bâ-takdîr irsâl olunan (13) kırk bir aded mükemmel cedvel matviyyen tesyâr edildi.

(14) işbu cedvellere idhâl olunan üserâdan bazının (15) kuyûdu ağıleb ihtimâl mükerrer olduğu zîrâ Tayetmyo'daki (16) kumandan karargâhında ikâmet etdirilen üserânın hîn-i vürûdunda (17) bir kayd icrâ edilmiş olduğu ve bazı ahvâlde (18) muvakkaten diğer mahallere nakl edildikten sonra mârru'z-zikr karargâha (19) avdet eylemiş oldukları ingiltere hükûmetince iş'âr edilmektedir.

(20) Emr u fermân

(BOA, HR.SYS, 2261/16-1)

OSMANLIDA BELGE VE YAZI ÇEŞİTLERİ

ALMANYA ESKİ ALMANYA

H. HALİT ATLI

Avrupa'da Germen prenslikleriyle başlayan Almanların siyasi macerası, 10. yüzyılın ikinci yarısında Roma'nın da içinde bulunduğu Kutsal Roma-Germen İmparatorluğunun kurulmasıyla federal imparatorluk şekline dönüşmüş, ülke toprakları birçok hanedanlıkla yönetilmiştir. İmparatorluğun yıkılış tarihi olan 19. yüzyıla kadar onlarca küçük krallık, prenslik, dükalık ve kontluğu içinde barındıran Alman toprakları, bu süreç zarfında giderek büyüyen Avusturya ve Prusya devletlerinin güç yarışlarına sahne oldu. Fransız İhtilali'nin Avrupa'nın yerleşik

düzenini bütünüyle tehdit etmesiyle birlikte bu iki devlet ve diğer prenslikler Napolyon'un üstünlüğüne boyun eğmek zorunda kaldılar. Sonunda 1806 yılında Kutsal Roma-Germen imparatoru tahttan çekilince yüzlerce yıllık imparatorluk sona ermiş oldu. Viyana Kongresi'yle kırka yakın Alman devleti zayıf bir konfederasyona bağlandı. Ardından Prusya'nın 1866'da Avusturya'yı yenilgiye uğratmasıyla Alman birliğinin oluşturulma süreci daha da hızlandı ve 1871'de modern Alman İmparatorluğu kurulmuş oldu. Avusturya ise Alman dünyasından uzak-

laşarak Macarlarla birlikte çifte imparatorluk kurdu. 1918 yılına kadar devam eden Alman İmparatorluğu, özellikle II. Wilhelm döneminde diğer Avrupa devletleri gibi sömürgeci bir siyaset izledi. Ancak bu konuda İngiltere, Fransa ve Rusya üçlüsüyle kutuplaşma yaşayarak ilk dünya savaşının temelleri atıldı. I. Dünya Savaşı'na Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorlukları ile katılan Almanya, ittifak adını verdikleri grubun yenilgisiyle birlikte farklı bir akıma sürüklendi. 1918'deki ihtilalle Weimar Cumhuriyeti kuruldu. Ardından 1933'te Nasyonal Sosyalizm de-

nilen etnik milliyetçi ve sosyalist düzen, Hitler'in kurduğu Üçüncü Alman İmparatorluğuna hâkim oldu. II. Dünya Savaşı'nın bittiği 1945 yılında yıkılan bu imparatorluk yerini bir başka ikiz Alman cumhuriyetine bıraktı. Doğu ve Batı blokunun kontrolünde olan bu federal ve demokratik cumhuriyetler, 1990 yılında birleşerek günümüz Alman Cumhuriyeti'ni oluşturmuş oldu.

Uzun ve çalkantılı bir siyasi süreçten geçen Alman toprakları, Osmanlı Devleti'yle de farklı ilişkilere sahne olmuştur. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u almasıyla başlayan Avrupa fetihleri Alman imparatorluğunu Türklerle karşı karşıya getirmiş, bir Alman arşidüklüğü olan Avusturya, bu mücadeleyi doğrudan üstlenen devlet olmuştur. Avusturya'nın yüz yıla yakın bir süre Osmanlı'ya hâkimiyet vermesi vermek zorunda kalması ve Protestanlığı yok etmek için

ortaya çıkan mezhep savaşları, Almanya topraklarını yüzlerce ufak devletçik haline getirmiştir. 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren güçlenmeye başlayan Roma-Germen İmparatorluğu, diğer Avrupa devletleriyle ittifak yaparak Osmanlı'ya saldırmış ve Osmanlı Devleti çok ağır bir yenilgi alarak 1699'da Karlofça Antlaşması'yla Avrupa'dan çekilmeye başlamıştır. 18. yüzyılın sonlarına kadar Avusturya ile savaşlara aralıklarla devam eden Osmanlı Devleti, 1790'da Almanya'nın bir başka prensliği olan Prusya ile ittifak yaparak Almanya politikasında değişikliğe gitmiştir. 1871'de modern Alman İmparatorluğu'nu kuran Şansölye Bismarck'ın Rusya ile Osmanlı Devleti'ni feda edecek anlaşmalar yapmasının ardından 1888'de II. Wilhelm ile bu sefer de Alman politikası müsbet bir yöne evrilmiştir. Bunda hiç şüphesiz II. Abdülhamid Han'ın Avrupa'da ülkesine karşı kurulmuş olan ittifakı parçalamaya gayesi ve izlediği denge politikasının büyük etkisi vardır. II. Abdülhamid'den sonra Almanya ile ilişkileri güçlendiren İttihat ve Terakki Partisi, ülkede tek söz sahibi olarak bu devletle I. Dünya Savaşı'na katılmış, neticede İttifak blokunun üyeleri olan Almanya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorlukları hem savaşın kaybedeni olmuş hem de bu ülkelerde yönetim sistemleri değişmiştir.

Anlaşılabileceği üzere Almanya ile Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih boyunca farklı düzeylerde siyasi ilişkileri olmuştur. Bununla birlikte, Almanya imparatorluk,

prenslik ve cumhuriyetlerinin din ve kültür unsurlarının farklı olmasından dolayı Osmanlı Devleti ile çıkara dayalı bir ilişki kurduğu söylenebilir. Hatta I. Dünya Savaşı'nda aynı blokta yer almamıza rağmen, İstanbul'la yapılan birçok yazışma ve telgrafta; Almanya'nın İttihat-ı İslam siyasetine karşı Osmanlı aleyhine hareket ettiği, bu ülkelerde Osmanlı nüfusunu kırmaya çalıştığı, Osmanlı'yı sömürgeci çıkarlarının bir parçası olarak gördüğü, savaş sırasında Doğu Anadolu'ya askeri destek vermediği, aslında bu topraklarda Rusya'yı ve Ermenileri desteklediği gibi tespitler yapılmış ve merkeze iletilmiştir.

Bu sayımızda Almanya ile ittifakımızın devam ettiği 1915 ve 1916 yıllarında devlet yazışmalarından örnekler vereceğiz. Yazışmalarda, günümüzde Almanya devletinin Türkiye'ye karşı izlediği olumsuz politikanın işaretleri görülmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün vilayetlere çektiği telgrafta, Osmanlı topraklarında Alman ve Avusturyalıların fitne çıkarmaya çalıştığı, bunun engellenmesi gerektiği belirtilmiştir. Berlin sefiri olan İbrahim Hakkı Paşa'nın İstanbul'a yazdığı telgrafta ise, Almanya'da Rusya ve Ermeni taraftarı olan ve Osmanlı Devleti'ne düşman bir kısım insanlar bulunduğu, Osmanlı Devleti'nin yenilmesini isteyen bu kişilerin Alman resmî hükümetiyle bir bağlantısı olmamakla birlikte, Türkiye düşmanlığının büyümesinin telafisi mümkün olmayan sonuçlar vereceği bildirilmiştir.

1. DÜNYA SAVAŞINDA ALMANYANIN TUTUMU İLE İLGİLİ BELGE

ÖZET

Almanya'da Osmanlı Devleti aleyhine Rusya ile birlikte hareket eden birtakım insanların mevcut olduğu, fakat resmi Alman hükümetinin bunlar gibi düşünmediği, I. Dünya Savaşı'nın genel seyri hakkında Berlin elçisi Hakkı Paşa'nın İstanbul'a gönderdiği telgraf metni (17 Nisan 1332/30 Nisan 1916).

(HR SYS 02312 00007)

مصنوعی نظرینا نه
برلین سفیرى حضرتى
Paşa Hakkı sefiri Berlin
tarhli sene 916 Nisan olan vârid hazret-
lerinden
nezâret-penâhiye, âli-i Huzûr-ı
۷۱۱ ندرى تلغراف حیدر
hallidir. telgrafnâme numaralı 471 ve

باب-۱ آلی

خارجیه نظارتی

Hâriciye Nezâreti

شيفرة و تكمينى
Kalemi Şifre

1165

محرمه ر -

Mahremânedir.

طوبى و نه سقولى مناسبه هم بر نقطه عرصه ابدہ حکم . المانيا رده روسيه ابله اختلاف طرفدارى
Trabzon'un sukûtu münâsebetiyle bir nokta arz edeceğim. Rusya ile i'tilâf tarafdârı
دولت عثمانیه غیر متمايل استخاصی و در . ارمنى طرفدارى بوندہ برزده ست در مشہ . Bu کسيم
Devlet-i Osmaniye'ye gayr-ı mütemâyil eşhâs vardır. Ermeni tarafdârlığı bunlara biraz da şiddet virmiştir. Bu kısımlar
اره سندہ روسک انا طوی موفقیات عجیب بر تأثیر حاصل تقدمه و نرط کردی ملک عثمانی فوراً رده عازر
arasında Rusların Anadolu muvaffakiyatı acıb bir te'sîr hâsıl itmekte ve Türkler kendi memleketlerini kurtaramazlarsa
ارتفعه اورلری غائب اولسه دیمک اولدیفقین و نرعدی المانيا ترک ضررینه اولدیه روسیه ابله اویوشه بیلہ جای
artık oraları gâib olmuş demek olacağı ve binâen-aleyh Almanya Türk zararına olarak Rusya ile uyuşabileceği
فکرى بک کز لورده یا محقره . بوار مدرک حکومتله قطعاً رابطہ لری یوقده . د سوزلری حکومت نر د سندہ
fikrini pek gizliden yaymaktadır. Bu adamların hükümetle kat'iyen rabitaları yoktur. Ve sözleri hükümet nezdinde
تأثیر ابدہ مر . المانيا دولتی دولت علیه نکت محافظه تمامتی ایچون نه ممکن ابله بابیه جفنه نه امینم . معاضیه
idemez. te'sîr devleti Almanya devlet-i Aliyye'nin muhâ-faza-i tafnâmi-yeti için ne müm-kün ise yapacağından emânim. Ma'a-mâ-fih
نه قدره اهنیز ولا جیز ایه فنا تمامتی اخباری و طفره رده عده ایدرم . بواظراً سادہ اهنیت درجه یه
ne kadar ehemmiyetsiz ve naçiz ise fenâ temâyülâtı ihbâr vazifeden add ederim. Bu efkâr şâyân-ı ehem-miyet dereceye
کلورس عرصه قالمسه ریمک اولور . علیهمزده بولنه جفده المانيا نکت اصل رستنی انظرده اولدیفقنه بارلایه
gelirse ilacı kalmamış demek olur. Aleyhimizde bulunacaklara Almanya'nın asıl düşmanı İngiltere olduğundan, bi'n-nihâye
روسیه اید ضوسه کجفنه مجبور تی و ارمینک محوی خرسیتا نلوه مه لغاتی المانيا یه حال محصور تیده طوناه بولیه رده
ile Rusya hoş geçinmeğe mecbû-riyeti mahvi, Ermenilerin ve Hristiyanlık mütâla'âtı, harbin bir böyle tutan mahsûriyette hâl-i Almanya'yı

الرائية المتدرة ابتد بربله به جلي' در سعادته سمد بده جنا بطان و اها ليج المانده خصومت وعدوت لوسر ليكي
gösterildiği adâvet ve husûmet Almanlara ahâlice ve zâbitân şimdiden Dersaâdet'te ittirilemeyeceği, imtidâd ile'n-nihâye
رؤيتي آلت اولور ودر سعادته اومه فخرني بوله مبوب عودت ايدنه المانر طبعي بوركوهي تزييد ايدنه لور
idiyor. tezyîd gürûhu bu tabî'i Almanlar iden avdet bulamayıp umduklarını Dersaâdet'ten Ve oluyor. âlet rivâyetleri
روسر انا طوليه بورك ريارم ضبط ايدر واستغاه ايدنه جلي پر حراً الذد الزمان و صلح زمانى الازنه بولور
bulunur ellerinde zamânı sulh ve alnamaz elinden harben yer ideceği işgâl ve ider zabt parça bîr büyük Anadolu'da Ruslar
واولرلى تخليه ابتد ملك ايجوبه المانيا نك يك بورك رفا كالموه ايلمس و مستد عدم اعاده به قطعاً قرار ويره
virmiş karâr kat'iyyen i'âdeye adem-i meselâve eylemesi fedakârlık bir büyük pek Almanya'nın içün ittirmek tahliye oraları ve
اولدغي لهستانى اعاده ايلمس لازم كلورسه اورمانه المانيا رولتى افكار عموميه سنه قاشى يك مشكل بر وضعينه
vaz'iyette bir müşkil pek karşı umûmiyesine efkâr-ı devleti Almanya zaman o gelirse, lâzım eylemesi i'âde Lehistan'ı olduğu
قاله حقه . هر حالده تورانى شانه عرصه كوريم كه المان افكار عموميه سنك ارفدوم و طرز اولد هولسينه
havâlisine Trabzon ve Erzurum umûmiyesinin efkâr-ı Alman görürüm ki, arz şâyân-ı şurasını hâlde Her kalaacaktır.
در ديكى اهيت اولد قهر جزوقى و هر و صوبو ناميا درجه سنه دكله . بوحيت برالوق
aralık bir hissiyât Bu değildir. derecesinde Mezopotamya ve Mısır ve cüz'î oldukça ehemmiyet virdiği
حکومت اطرکه تأثر ايدنه بلور . باخصى كه قفقاس محارباتنه المان عكرى بولمديغي و اولدوقى المان
Alman âhir ve evvel ve bulunmadığı askeri Alman muhârebâtında Kafkas Bâ-husûs ki idebilir. te'sîr icrâ-yı hükûmete
ضابطرينى نصايح د بطانمك بوزنده خلكتد رفوعى حقه دكى رويتده حربك اوقسنه المان
Alman kismında o harbin rivâyetler de hakkındaki vukû'u felâketler yüzünden dinlenmemek nesâyihî zâbitların
ناموس عكرىنى كاملد خارج طومقه در . بونرى غایت محرمانه عرصه ايد بوزم و بوحيت ووه لعائى
mütâlâ'âtın ve hissiyât bu ve idiyorum arz mahre-mâne gâyet Bunları tutmaktadır. hâric kâmilen askerisini nâmûs-ı
البوم حكومتده بهج بر رابط و مناسبتى اولمديغي رخص تکرار ايدرم . حيانم كوره شانه ليه نك
şansölyenin göre Hissiyâtıma iderim. tekrâr dahi olmadığını münâsebeti ve râbita bir hiç hükûmetle el-yevm
بولنقه سى ممكت اولدغي قدر قرانه وانقده ايله اوبوشمو وروسبه عليه صلح يا بقمقه كه بزه خد لوسى ده
da hayrısı bize ki, yapmaktır sulh aleyhine Rusya ve uyusmak ile İngiltere ve Fransa kadar olduğu mümkün politikası
بور . المانيا نك حيار اقطار عالمده دشمن اولما بهغي هرکس اكلامشه . فقط شانس نك
şansölyenin Fakat anlamıştır. herkes olamayacağını düşman âlemle çâr-aktâr-ı Almanya'nın budur.
معاضدى كه عرصه ايد بكم كسانه بوندر ندر قرانه وانقده بي ازمنى وروسبه ايله اوبوشمغي تر صبح ايدر كه
ki iderler, terçih uyusmağı ile Rusya ve ezmek İngiltere'yi ve Fransa bunlardandır, kesân ittiğim arz ki mu'ânzları,
بو بزم يك مقرر . بونه بويكده ايجد طور حضرترينك حيات نجبه مرز نكسبه يك زياره
ziyâde pek merdânegisine neçibe hissiyât-ı hâzretlerinin imparator işlerde bu Bütün muzırdır. pek bizce bu
اعتماد ايدرم انجبه انعقاد صلح زمانده المانيا حكومتك مشكل بر موقعه بولمسي نأمله ايدنه جلي
idecek te'mîn bulunma-masını mevki'de bir müşkil hükûmetinin Almanya zamânında sulh in'ikâd-ı ancak iderim, i'timâd
بر تدبير ورسه سمد بده نأمل بولور مصالحه سيله معروضات انضيم لزوم كوردم . اولبابده
bâbda. Ol gördüm. lüzûm ânifeye ma'rûzât-ı mütâlâ'asıyla buyurulur teemmül şimdiden varsa tedbir bir

BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

(1) Bâb-ı Âlî

(2) Hâriciye Nezâreti

(3) Şifre Kalemî

(4) 1165

(5) Huzûr-ı âlî-i nezâret-penâhiye, Berlin sefîri Hakkı Paşa hazretlerinden vârid olan Nisan sene 916 tarihli (6) ve 471 numaralı telgrafnâme hallidir.

(7) Mahremânedir.

(8) Trabzon'un sukûtu münâsebetiyle mühim bir nokta arz ideceğim. Almanya'da Rusya ile i'tilâf tarafdârı (9) ve Devlet-i Osmaniye'ye gayr-ı mütemâyil eşhâs vardır. Ermeni tarafdârlığı bunlara biraz da şiddet virmiştir. Bu kısım adamlar (10) arasında Rusların Anadolu muvaffakiyâtı acib bir te'sîr hâsıl itmekte ve Türkler kendi memleketlerini kurtaramazlarsa (11) artık oraları gâib olmuş demek olacağını ve binâen-aleyh Almanya Türk zararına olarak Rusya ile uyuşabileceği (12) fikrini pek gizliden yaymaktadır. Bu adamların hükûmetle kat'iyen râbitaları yoktur. Ve sözleri hükûmet nezdinde (13) te'sîr idemez. Almanya devleti Devlet-i Aliyye'nin muhâfaza-i tamâmiyeti için ne mümkün ise yapacağından emînîm. Ma'a-mâ-fih (14) ne kadar ehemmiyetsiz ve nâciz ise de fenâ temâyülâtı ihbârı vazifeden add iderim. Bu efkâr şâyân-ı ehemmiyet dereceye (15) gelirse ilâcı kalmamış demek olur. Aleyhimizde bulunacaklara Almanya'nın asıl düşmanı İngiltere olduğundan, bi'n-nihâye (16) Rusya ile hoş geçinmeğe mecbûriyeti ve Ermenilerin mahvi, Hristiyanlık mütâlâ'âtı, Almanya'yı hâl-i mahsûriyette tutan böyle bir harbin (17) ile'n-nihâye imtidâd ittirilemeyeceği, Dersâdet'te şimdiden zâbitân ve ahâlîce Almanlara husûmet ve adâvet gösterildiği (18) rivâyetleri âlet oluyor. Ve Dersâdet'ten umduklarını bulamayıp avdet iden Almanlar tabî'î bu gürûhu tezyîd idiyor. (19) Ruslar Anadolu'da büyük bir parça zabt ider ve işgâl ideceği yer harben elinden alınamaz ve sulh zamânı ellerinde bulunur (20) ve oraları tahliye ittirmek için Almanya'nın pek büyük bir fedakârlık eylemesi ve meselâ adem-i i'âdeye kat'iyen karâr virmiş (21) olduğu Lehistan'ı i'âde eylemesi lâzım gelirse, o zaman Almanya devleti efkâr-ı umûmiyesine karşı pek müşkil bir vaz'iyette (22) kalacaktır. Her hâlde şurasını şâyân-ı arz görürüm ki, Alman efkâr-ı umûmiyesinin Erzurum ve Trabzon havâlisine (23) virdiği ehemmiyet oldukça cüz'î ve Mısır ve Mezopotamya derecesinde değildir. Bu hissiyât bir aralık (24) hükûmete icrâ-yı te'sîr idebilir. Bâ-husûs ki Kafkas muhârebâtında Alman askeri bulunmadığı ve evvel ve âhir Alman (25) zâbitlarının nesâyihî dinlenmemek yüzünden felâketler vukû'u hakkındaki rivâyetler de harbin o kısmında Alman (26) nâmûs-ı askerisini kâmilîn hâric tutmaktadır. Bunları gâyet mahremâne arz idiyorum ve bu hissiyât ve mütâlâ'âtın (27) el-yevm hükûmetle hiçbir râbîta ve münâsebeti olmadığını dahi tekrâr iderim. Hissiyâtıma göre şansölyenin (28) politikası mümkün olduğu kadar Fransa ve İngiltere ile uyuşmak ve Rusya aleyhine sulh yapmaktır ki, bize hayırlısı da (29) budur. Almanya'nın câr-aktâr-ı âlemlerle düşman olamayacağını herkes anlamıştır. Fakat şansölyenin (30) mu'ârizları, ki arz ittiğim kesân bunlardandır, Fransa ve İngiltere'yi ezmek ve Rusya ile uyuşmağı tercih iderler, ki (31) bu bizce pek muzırdır. Bütün bu işlerde imparator hazretlerinin hissiyât-ı necîbe merdânegîsine pek ziyâde (32) i'timâd iderim, ancak in'ikâd-ı sulh zamânında Almanya hükûmetinin müşkil bir mevki'de bulunmamasını te'mîn edecek (33) bir tedbîr varsa şimdiden teemmül buyurulur mütâlâ'asıyla ma'rûzât-ı ânîfeye lüzûm gördüm. Ol bâbda.

ALMAN AJANLARIN OSMANLI TOPRAKLARINDA PROPAGANDA ÇALIŞMALARINA DAİR

Huzuru ve güvenliği bozmak isteyenlerin tespiti amacıyla matuf olarak, Alman ve Avusturyalı asker ve sivil kişilerden halk arasında nüfuz kazanmaya çalışanlar varsa haklarında gerekli bilgilerin toplanmasına ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğünden vilayet ve mutasarrıflıklara çekilen telgraf sureti ve tekid yazısı (28 Temmuz 1915/11 Ağustos 1915).

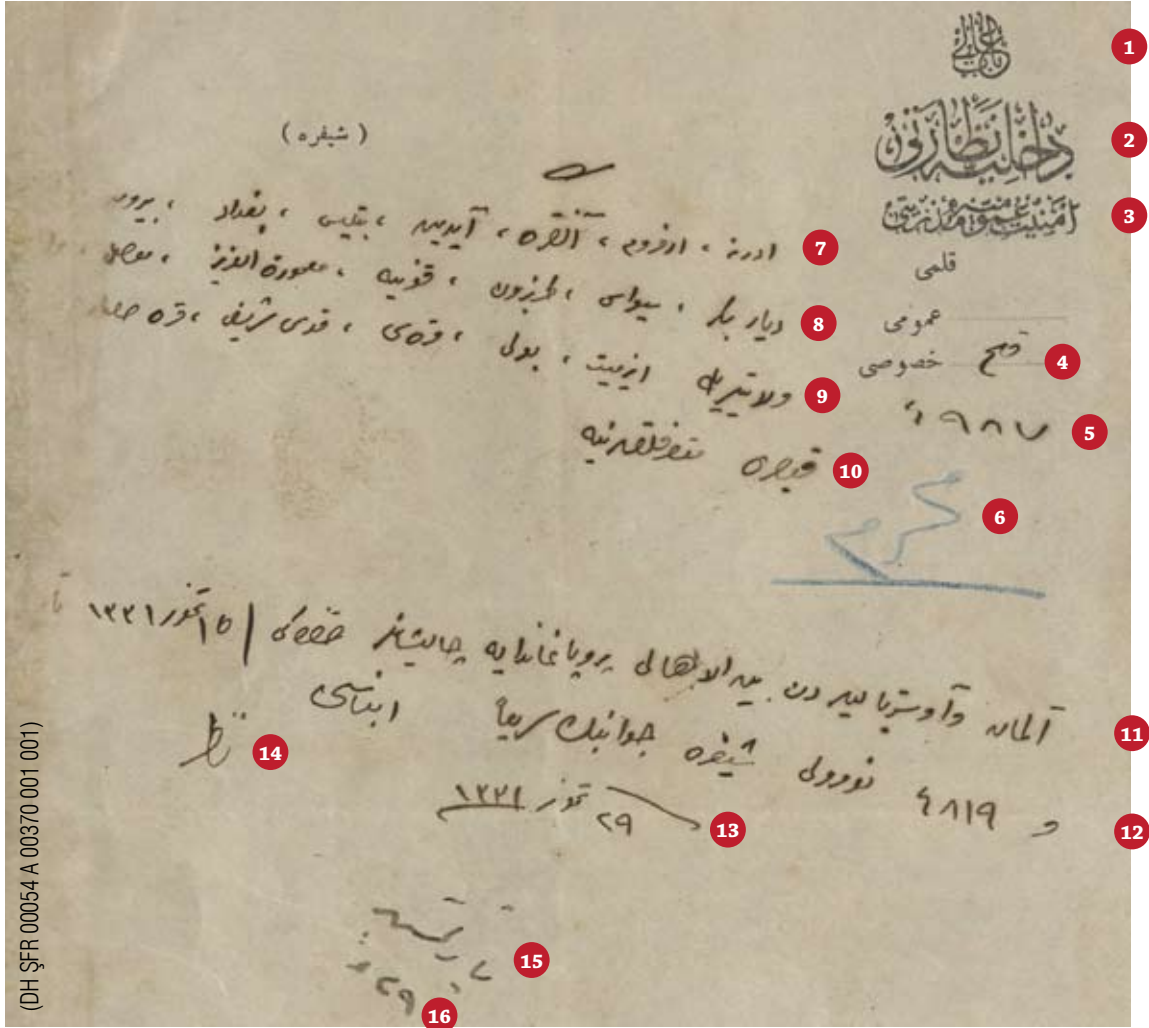
H.SFR		54-A 134		5 (شيفره)	
ادرنه	ولایت	دیار بکر	ولایت	بولی	متصرفلغه
اوزروم	"	سوریه	"	جانیك	"
آطنه	"	سیواس	"	چنایله	"
انقره	"	طربزون	"	زور	"
آبدین	"	فیصامونی	"	سیر	متصرفلغه
پتلیس	"	قونیه	"	قره سی	"
بصره	"	معموره العزیز	"	قدس شریف	"
بغداد	"	موصل	"	قلعه سلطانیه	"
بیروت	"	وان	"	منتشا	"
جاری	"	بن	"	نکه	"
حلب	"	اورفه	متصرفلغه	فیصری	"
خداوندگار	"	ایزمیت	"	مدینه منوره	متصرفلغه
		قره مصارع	ایچا، زعفران		
		نبد	اسفند		
		آرتاھیه	رک		

BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

- (1) Bâb-ı Âlî
(2) Dâhiliye Nezâreti
(3) Emniyet-i Umûmiye Müdîriyeti
(4) 4819
(5) Şifre
(6) Mahrem, bi'z-zât halli
(7) Alman ve Avusturyalı-lardan gerek zâbıt ve gerek me'mûr veya efrâddan olsun beyne'l-ahâlî (8) propaganda icrâsıyla ihrâz-ı nüfûz ve tefevvuka çalışanlar varsa hüviyet ve derece-i iştigâllerinin (9) lüzûm-ı tahkiki ordu kumandanlıklarına başkumandanlıktan tebliğ olunmuştur. İşbu tedbîr şahsî (10) ve ferdî teşebbüslerde bulunması melhûz olan heveskârlar varsa bunların izhârı maksadından (11) münba'istir. Mes'elenin hâiz olduğu ehemmiyet ve nezâket dâiresinde gâyet mahremâne tahkikât ve (12) tedkikât icrâsıyla netîcesinin inbâsı.
(13) Fî 15 Temmuz sene 331
(14) Nâzır
(15) Yazılmıştır. 15 tarih-i mezbûr

PROPAGANDA ÇALIŞMALARI HAKKINDAKİ ŞİFRE CEVABININ GÖNDERİLMESİNE DAİR

(DH ŞFR 00054 A 00370 001 001)

BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

- (1) Bâb-ı Âlî
- (2) Dâhiliye Nezâreti
- (3) Emniyet-i Umûmiye Müdîriyeti
- (4) Kalem-i Husûsî (5) 4987
- (6) Mahrem
- (7) Edirne, Erzurum, Ankara, Aydın, Bitlis, Bağdad, Beyrut, (8) Diyarbekir, Sivas, Trabzon, Konya, Ma'mûretü'l-Azîz, Musul (9) vilâyetleriyle İzmit, Bolu, Karesi, Kudüs-i şerîf, Karahisahisar-ı Sâhib, (10) Kayseri mutasarrıflıklarına;
- (11) Alman ve Avusturyalılardan beyne'l-ahâli propagandaya çalışanlar hakkındaki fî 15 Temmuz 1331 tarih (12) ve 4819 numaralı şifre cevabının serî'an inbâsı.
- (13) Fî 29 Temmuz sene 1331
- (14) Nâzır
- (15) Yazılmıştır. (16) 29 tarih-i mezbûr

Acîb: Şaşılacak şey

Adâvet: Düşmanlık

Addetmek: Saymak, itibar etmek

Adem-i i'âde: Geri iade etmemek

Bâ-husûs: Özellikle

Beyne'l-ahâlî: Halk arasında

Bi'n-nihâye: Sonuna kadar

Çâr-aktâr-ı âlem: Dünyanın dört bir tarafı

Efkâr: Fikirler, düşünceler

Efkâr-ı umûmiye: Kamuoyu

Efrâd: Kişiler

El-yevm: Bugün

Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti:
Emniyet Genel Müdürlüğü

Gayr-ı mütemâyil: Meyletmeyen, taraftar olmayan

Hâl-i mahsûriyet: Kuşatılma hali

Hall (metindeki anlamıyla): Şifreli telgraf metninin çözülerek metin haline getirilmesi

Hissiyât-ı necîbe: Asil duygular

Husûmet: Düşmanlık

İ'tilâf: Anlaşma, uyuşma. I. Dünya Savaşı'nda İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan devlet bloku

İcrâ-yı te'sîr: Etki etmek

İhrâz-ı nüfûz: Sözü geçer bir durum kazanma

İle'n-nihâye: Sonuza kadar

İmtidâd: Uzamak

İnbâ: Haber verme

İn'ikâd-ı sulh: Barışın imzalanması

İzhâr: Ortaya çıkarma, gösterme

Kâmilên: Tamamen

Kesân: Kimseler

Ma'a-mâ-fih: Bununla birlikte

Ma'rûzât-ı ânife: Biraz önce arz edilen şeyler

Melhûz: Düşünülebilen, akla gelebilen

Merdâneğî: Cesurluk, yiğitlik

Mezbûr: Adı geçen

Mu'arız: Karşı gelen

Muhâfaza-i tamâmiyet: Bütünlüğü koruma

Muhârebât: Savaşlar

Mutasarrıflık: Tanzimat'tan sonra vilayetle kaza arasında yönetim bölgesi, sancak

Muzır: Zararlı

Münba'is: İleri gelen, doğan

Mütâlâ'ât: Düşünceler, yorumlar

Nâçiz: Çok küçük, önemsiz

Nâmûs-ı askerî: Askerin şerefi

Nesâyi: Nasihatler

Râbîta: İlgi

Sefir: Elçi

Serî'an: Hızlı bir şekilde

Sukût: Düşme, devrilme

Şansölye: Almanya'da başbakanlığa denk düşen hükümet başkanlığı makamı

Şâyân: Layık

Tahkîkât: Doğruyu tespit için yapılan araştırmalar

Tedkîkât: Araştırmalar, incelemeler

Teemmül: Ayrıntılı düşünmek

Tefevvuk: Üstünlük

Temâyülât: Bir konuda tercih edilen görüşler, eğilimler

Tezyîd: Artırma

Vârid: Ulaşan, gelen

Vilâyet: Osmanlı döneminde en büyük sivil ve askeri yönetim bölgesi, eyalet

Zâbıt (c. Zâbîtân): Subay

BELGEDE GEÇEN BAZI KELİMELERİN YAZILIŞ ŞEKİLLERİ

gösterildiği

1. “**Lam**” harfinin altındaki sağa doğru dönen çizginin “**Ye**” harfi olduğunu biliyoruz, değil mi?

2. “**Dal**” harfi neredeyse “**Lam**” harfinin devamı gibi, değil mi? Gerçi orada küçük bir diş var, oradan kurtarıyor

3. Burada “**Kaf**” harfinin gözü aşağıdan tam tamamlanmamış. Dolayısıyla ilk bakışta anlamak zor olabilir. Fakat siyak -sibak konuyu çözüyor. Yani kelimeyi gelişinden okuyabiliyoruz.

virmiş

umduklarını

pek

4. “**Kef**” harfi içindeki hemze aslında kef harfini bütünleyen işaret alışılmıştan farklı duruyor, değil mi?

5. Buradaki son harf “**Şın**” harfidir. Malumu olanlar bilir, “**Şın**” harfi de “**Nun**”, “**Kaf**” ve “**Dat**” harfleri gibi noktası harfin sonuna kuyruk olarak bu şekilde eklenebilir.

ile'n-nihâye

6. Sondaki bu harfi kaçınız “**Kef**” olarak okudu? Göz aşinalığına göre “**Kef**” harfi gibi gözükse de bu harf noktası harfin kuyruğuna eklenerek içe doğru kavis yamış “**Nun**” harfidir.

7. “**Mim**” harfinden sonra gelen ve sonraki “**mim**” harfine birleşen “**Vav**” harfi neredeyse “**Ha**” harfi gibi durmuş. Gözü pek belli değil...

Trabzon

umûmiyesinin

Alman

derecesinde

âhir

rivâyetler de

nesâyihi

8. Bu kelimenin sonundaki harf de ilk bakışta “**Lam**” ve “**Dal**” harfleri gibi gözükse de “**Nun**” harfinin noktası arkaya kuyruk olarak eklenen meşhur klişe şeklidir.

9. “**Nun**” harfi neredeyse arada kaynamış...

10. “**Hı**” harfinden sonra gelen “**Rı**” harfini göz aşinalığı olmayanlarımız ilk bakışta fark edemeyebilir.

11. Burada da son harf olan “**Ye**” harfi, biraz fazla sağa kıvrılınca farklı bir harfmiş görüntüsü çıkmış :)

12. Burada birbirine birleşmiş iki harf var. Bu harfler “**Dal**” ve “**He**” harfleridir. Göz dolduğu için fazladan leke çıkmış. Fakat bu iki harf bu şekilde birleşiyor sonda, müstakil geldiğinde

dahi

ile

imparator

13. Burada işler biraz daha farklı olur gibi olmuş. Harfleri görebiliyorsanız okumak kolay. Baştan gelelim, başta “**Mim**” harfi var, ardında ise “**Tı**” harfinin “**Elif**” harfi ile birleşmiş şeklini görebilirsiniz.

14. Burdaki sondaki harf de “**Ye**” harfidir.

15. “**Ye**” harfini noktalardan çıkardık. “**He**” harfi de neyse onu da gördük. Ya “**Lam**” harfi nerede? İşte o ortada duran, boyu kısa da olsa “**Lam**” harfidir.

16. Buradaki “**Elif**” harfi de neredeyse nokta gibi duracak :)

HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI

MESUD HIZARCI hizarcizade@gmail.com

- Bu sayımızda öğrendiğimiz harflerden “ر” (Ra)’ın diğer harflerle birlikte nasıl yazılacağını göreceğiz. Harfleri yazarken, daha önce öğrendiğimiz başlama ve bitiş şekillerini unutmayalım.

ار ار بر جر در رر سر صر

طر طر عر فر قر کر لر مر

نر نر ور لهر لار لار لار

بدر بدر لهر لهر صوکره صوکره سرداسه سرداسه

یومورط یومورط درمان درمان طر طر رد رد کوره کوره

کوم کوم محتر محتر لهر لهر مهاجر مهاجر ذوالقرنین ذوالقرنین

بولور بولور یومورط یومورط طورون طورون دلر دلر زمره زمره

osmanlicadergi.com • Osmanlıca ۳۱

SEYYİD MUHAMMED EFENDİNİN MEZAR TAŞI

یا هو دوست

Yâ Hû Dost

اصطبل عامره سراجباشی مرشد آگاه
İstabl-ı âmire serrâcbaşısı mürşid-i âgâh

جناب شیخ السید محمد مالک العرفان
Cenâb-ı Şeyh es-Seyyid Muhammed mâlikü'l-irfân

رفاعیه طریقی مسلکده اولدی مستخلف
Rufâiye tarîki mesleğinde oldu müstahlef

آکا یاور اولوب فیض هویت همت پیران
Âna yâver olub feyz-i hüviyet-i himmet-i pîrân

حیاتنده یایوب بو قبر پاکی قیلدی آماده
Hayâtında yapıp bu kabir-i pâki kıldı âmâde

همیشه زیور توحید حقله ایتمه رخشان
Hemîşe zîver-i tevhîd-i hakla etmede rahşân

او کامل هم مکمل مرد آگاه عارف بالله
O kâmil hem mükemmel merd-i âgâh-ı ârif-i billah

توجه ایلمکه سوی حقن اولمغه فرمان
Teveccüh eylemekte sûy-i haktan olmağa fermân

زماننده ارنلر فوتته تاریخ ایده انشا
Zamanında erenler fevtine târîh ede inşâ

بقاده روح پاکن ایده مولا مظهر غفران
Bekâda rûh-i pâkin ede Mevlâ mazhar-ı gufrân

فاتحه ۲۷ شعبان سنه ۱۲۹۳
Fâtiha 27 Şaban sene 1293

KELİMELE

İstabl-ı âmire: Padişah atlarına mahsus yer

Serrâc: At takımları, eyer ve koşum yapan veya satan kimse, saraç

Mürşid-i âgâh: Manevi yönden Hz. Muhammed'in hakikatine vâris olma seviyesine erişmiş mürşit,

Müstahlef: Bir şeyh tarafından halife tayin edilmiş (kimse)

Pîrân: Tarikat kurucuları, pirlar

Hemîşe: Dâima, her zaman

Zîver: Süs

Rahşân: Parlak

Sûy: Yan, yön, taraf, cihet

Fevt: Ölüm, mevt

Gufrân: Affetme, yarlğama, merhamet etme

MERKEZ EFENDİ CAMİİ AVLU GİRİŞ KAPISI ÜZERİ KİTABESİ

محمود خان بن عبدالله المظفر دائماً

Tuğra: “Mahmūd Han bin Abdülhamid el-Muzaffer daima” (Adli)

محور چرخ ولایت حضرت محمود خان Mihver-i çerh-i velâyet Hazret-i Mahmūd Han	مرکز پر کار شوکت قطب وقت سلطنت Merkez-i pergâr-ı şevket kutb-i vakt-i saltanât
قویمدی ملکنده اصلا کهنه قالمش بر مکان Koymadı mülkünde aslâ köhne kalmış bir mekân	اولشهنشاه کرامت منقبت تجدید ایدوب Ol şehinşâh-ı kerâmet-menkabet tecdîd edip
بیت معمور سرور اولدی قلوب سالکان Beyt-i mamûr-i sūrûr oldu kulûb-ı sâlikân	ایدیجک احیا جناب مرکزک درگاهنی Edicek ihyâ Cenâb-ı Merkez'in dergâhını
شوکت و عمرین فزون ایتسون جناب مستعان Şevket u ömrün(ü) füzûn etsin Cenâb-ı Müsteân	سایه سنده اولشهک تجدید اولندقجه بنا Sâyesinde ol şehin tecdîd olundukça binâ
یاپدی زیبا خانقاه مرکزی قطب جهان / ۱۲۵۲ Yaptı zibâ hân-kâh-ı Merkezi kutb-i cihân / 1252	کلدی بر پیر سخن زیور دیدی تاریخن Geldi bir pîr-i Sühan-ziver dedi târîhini

KELİMELER

Pergâr: Pergel

Mihver: Bir konuda çevresinde dönülüp dolaşıl en önemli nokta, öz, esas, ağırlık merkezi

Şehinşâh: Şahlar şâhı, padişahlar padişahı

Menkabet: Din büyüklerinin, kahramanların ve tarihî şahsiyetlerin üstün vasıflarını,

ahlâkî meziyetlerini, olağanüstü iş ve davranışlarını destânî- efsanevi bir üslûpla anlatan fıkra, hikâye vb.

Sâlikân: Bir yola girmiş olanlar, bir yol tutup onu takip eden kimseler

Füzûn: Arttırmak, çoğaltmak, fazlaştırmak

Müsteân: Kendisinden yardım istenen, yardımcı dilenen (Allah)

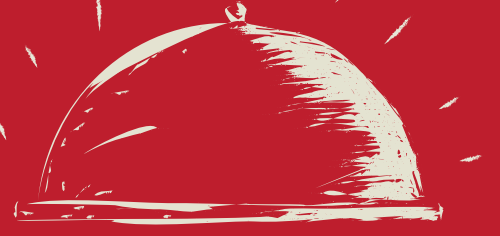
Sühan: Söz, lakırdı, kelâm

Zibâ: Süslü, güzel

Hânkâh: Bir tarikatın, diğer tekkelerinin kendisine bağlı bulunduğu merkez durumundaki tekkesi, hangâh

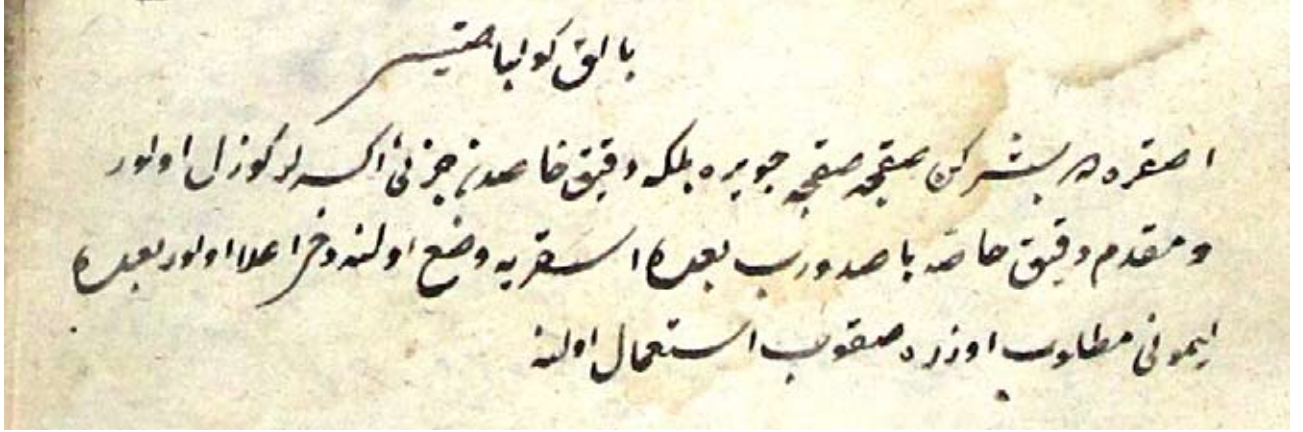

عثمانیہ یک ترفندی

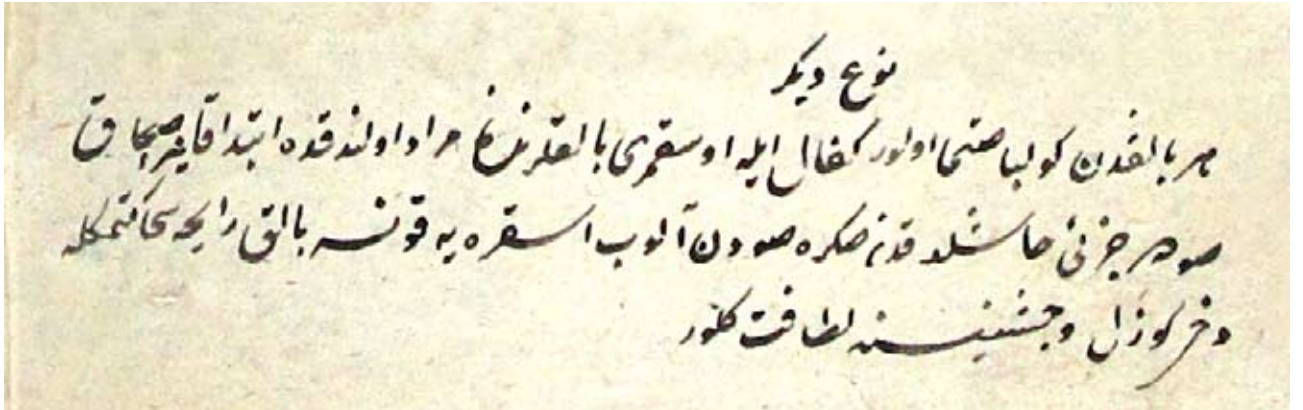
Osmanlıdan Yemek Tarifleri

Balık Külbastısı

Izgarada pişerken sıkça sıkça çevire, belki dakîk¹-i hâsdan cüz'î ekseler güzel olur. Ve mukaddem dakîk-i hâssa bastırıp badehu ızgaraya vaz' oluna, dahi a'lâ olur. Badehu limonu matlûb üzere sıkıp istimal oluna.

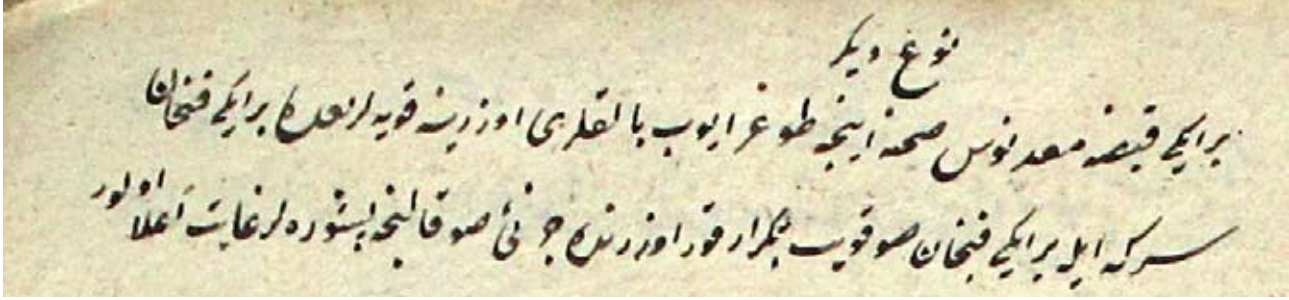
Balık Külbastısı (Nev-i Diğer)

Bir iki kısa maydanoz sahana ince doğrayıp balıkları üzerine koyalar. Badehu bir iki fincan sirke ile bir iki fincan su koyup tekrar kor üzerinde cüz'î su kalınca pişireler. Gayet a'lâ olur.

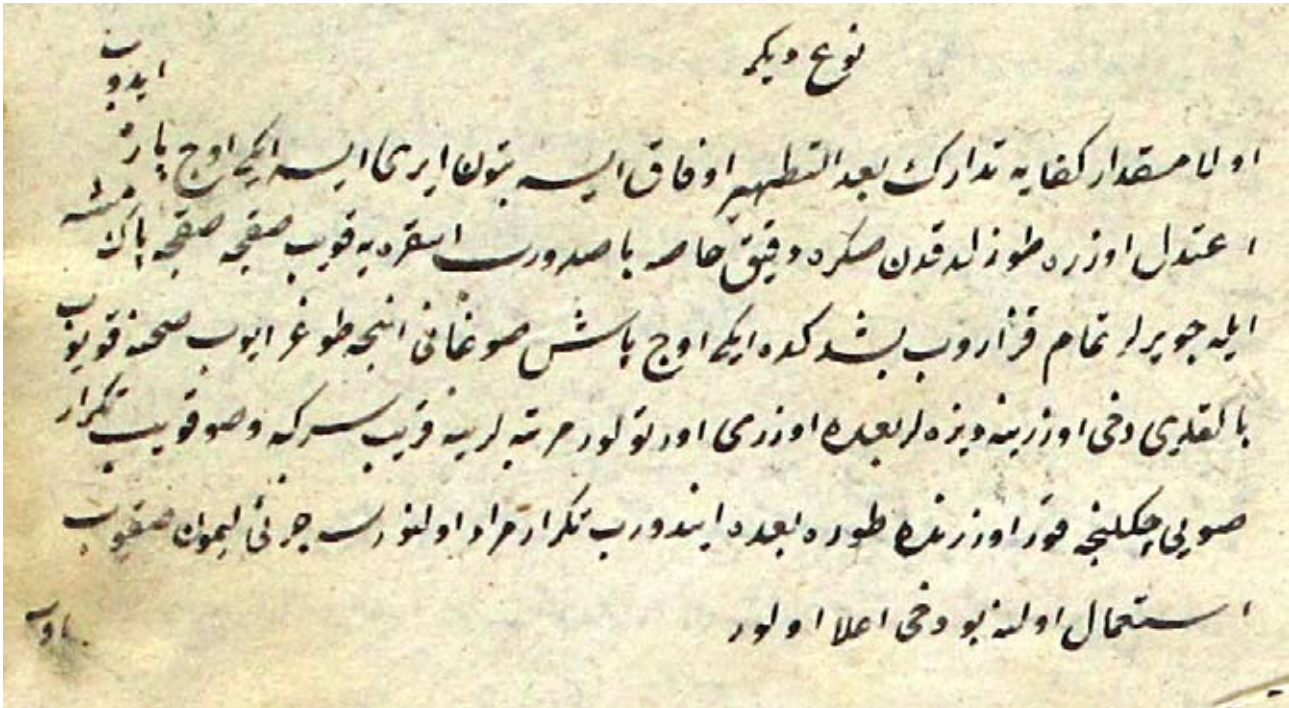
1. Un

Balık Külbastısı (Nev-i Diğer)

Bir iki kısa maydanoz sahana ince doğrayıp balıkları üzerine koyalar. Badehu bir iki fincan sirke ile bir iki fincan su koyup tekrar kor üzerinde cüz'î su kalınca pişireler. Gayet a'lâ olur.

Balık Külbastısı (Nev-i Diğer)

Evvela miktar-ı kifaye tedarik, bade't-tathîr¹ ufak ise bütün, iri ise iki üç pare edip itidal üzere tuzladıktan sonra dakik-i hâssa bastırıp ızgaraya koyup sıkça sıkça pak meşe ile çevireler. Tamam kızarıp piştikte iki üç baş soğanı ince doğrayıp sahana koyup balıkları dahi üzerine dizeler. Badehu üzeri örtülür. Mertebelerine karîb sirke ve su koyup tekrar suyu çekince kor üzerinde dura. Badehu indirip tekrar murad olunursa cüz'î limon sıkıp istimal oluna. Bu dahi a'lâ olur.

1. Temizledikten sonra

تاریختن نوٹلر

TARİHTEN NOTLAR

Çizen: Ahmet Çakıl

GICIK KADIN CAMİİ / غیجیق قادین جامعی

اسکی بر یرلشیم مرکزی اولان آنقره نڭ اولوس سمتنده کوچکلی بیوکلی ڤک چوق جامع وار. بونلردن بریسی اصل آدی ”کجیک مسجدی“ اولان غیجیق قادین جامعی. بو جامع، قره پورچگه باغلی کجیک کونیندن حاجی اسماعیل قیزی خدیجه کجیک طرفندن ۱۴۴۳

ییلنده یاپدیریلمش. جامعی یاپدیرانڭ کجیک کویلی بر قادین اولمسی سببیله، غیجیق قادین اولارق خلق آراسنده سویلنسه ده، جامع امامی حمزه قیا اوغله کوره، بو اسملندیرمه جامعی یاپدیران خانم افندینڭ عنادجی یا ده عکسی اولدیغی ایچون دڭل، کجیک کونینڭ اسمنڭ ”گجیک، کجیک، غیجیق“ کبی فرقلی تلفظ ایدیلمه سندن قایناقلا نییور.

کرییچ یایسی، آلیجی محرابی و کتابه سیله دقتی چکن کجیک مسجدینڭ اسمی، بو اسملندیرمه فرقلیلقلرندن طولای، هر حالده براز ده ایلگی یی راحت چکه بیلدیگی ایچون غیجیق قادین جامعی اولارق قالمش.

Eski bir yerleşim merkezi olan Ankara'nın Ulus semtinde küçüklü büyüklü pek çok cami var. Bunlardan birisi asıl adı "Gecik Mescidi" olan Gıcık Kadın Camii. Bu cami, Karapürçek'e bağlı Gecik köyünden Hacı İsmail kızı Hatice Gecik tarafından 1443 yılında yaptırılmış. Camiyi yaptıranın Gecik köylü bir kadın olması sebebiyle, gıcık kadın olarak halk arasında söylense de, cami imamı Hamza Kayaoğlu'na göre, bu isimlendirme camiyi yaptıran hanımefendinin inatçı ya da aksi olduğu için değil, Gecik köyünün isminin "gecik, gıcık, gıcık" gibi farklı telaffuz edilmesinden kaynaklanıyor. Kerpiç yapısı, alçı mihrabı ve kitabesiyile dikkati çeken Gecik Mescidinin ismi, bu isimlendirme farklılıklarından dolayı, herhalde biraz da ilgiyi rahat çekebildiği için Gıcık Kadın Camii olarak kalmış.

عثمانلی دوغمنده، اورته حاللی بر اصناف اولان کیچه جی زاده خیرالدین افندی (بر باشقه روایتده آطنه لی شاکر افندیدر)، هم ”اللهک مسجدرینی، آنجق الله و آخرت کوننه اینانان، نمازی کرگی اوزره قیلان، زکاتی ویرن و اللهدن باشقه کیمسهدن قورقمايانلر اعمار ایدر. ایشته بونلرک طوغری یولده اولوب باشاری یه اولاشاجقلری اومولور“ آیتنده کی مژده ایله هم ده پادشاهلرک یاپیدیریغی سلاطین جامعلرینی کوروب ایمرنهرک، کندیسى ده بر جامع یاپیدیرمه یی نیت ایدر. جامع یاپیدیرمه فکری عقلنه کیردکدن صوگره حیاتنده کی اڭ بیوک غایه سی، آرزوسی بو اولور.

فقط نه حالی نه ده مادی طورومی بوڭا مساعددر. چوره سنده کیلر ”گل، واز کچ بو سودادن“ دیسه ده او یولندن دوغمز. چاره یی نفسنڭ آرزولرینی دیزگینلیهرک پاره بریکدیرمکده بولور. نه زمانکه جانی بر شی ایسته سه: ’صانکه ییدم!‘ دیر و پاره سنی بر کناره قویار. ۲۰ ییل صوگره بریکدیردیگی پاره لر کوچک بر جامع یاپیدیراجق مقداره اولاشنجه، قیرباجی صوقاغنده کی متواضع جامعی یاپیدیرر. یاپیدیریلان جامع او کون بوکون خلق آراسنده ’صانکه ییدم جامعی‘ اولارق آڭیلیمه یه باشلر.

بزه ده درس چیقارمی بورادن دیرسه گز، قولاق ویره لم سویله ینڭ سوزینه:

”لذائذ چاغیردقجه، ”صانکه ییدم“ دیملی. ”صانکه ییدم“ دستور یاپان، صانکه ییدم نامنده کی بر مسجدی ییه بیلردی، ییمه دی.“

Osmanlı döneminde, orta halli bir esnaf olan Keçecizade Hayreddin Efendi (bir başka rivayette Adanalı Şakir Efendi'dir), hem "Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı gereği üzere kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başka kimseden korkmayanlar imar eder. İşte bunların doğru yolda olup başarıya ulaşacakları umulur" ayetindeki müjde ile hem de padişahların yaptırdığı Selatin camilerini görüp imrenerek, kendisi de bir cami yaptırmayı niyet eder. Cami yaptırmama fikri aklına girdikten sonra hayattaki en büyük gagesi, arzusu bu olur.

Fakat ne hali ne de maddi durumu buna müsaittir. Çevresindekiler "Gel, vazgeç bu sevdadan" dese de o yolundan dönmez. Çareyi nefsinin arzularını dizginleyerek para biriktirmekte bulur. Ne zaman ki canı bir şey istese: 'Sanki yedim!' der ve parasını bir kenara koyar. 20 yıl sonra biriktirdiği paralar küçük bir cami yaptıracak miktara ulaştınca, Kırbacı sokağındaki mütevazı camiyi yaptırır. Yaptırılan cami o gün bugün halk arasında 'Sanki Yedim Camii' olarak anılmaya başlar.

Bize de ders çıkar mı buradan dersiniz, kulak verelim söyleyenin sözüne:

"Lezâiz çağırdıkça, "Sanki yedim" demeli. "Sanki yedim"i düstur yapan, Sanki Yedim namındaki bir mescidi yiyebilirdi, yemedi."

قاضى حسام الدّين چاماشيرجى حاجى مصطفى افندى ۱۸ سكبانلر جامعى

KADI HÜSAMEDDİN ÇAMAŞIRCI HACI MUSTAFA EFENDİ 18 SEKBANLAR CAMİİ

استانبولك قوشاتمىسى اثناسنده ”نعم
الجيش“ اولارق تعبير ايديلن عسكرلردن
بر قسمى شهره كيرر كن قارشىلاشدقلىرى
ديرنيش اثناسنده، ديگر بر قسمى
ايسه شهره كيردكن صوگره صوقاق
ايچلرنده كى چاتيشمه لر صيره سنده شهيد
اولمشلردر. بو عسكرلر، شهيد دوشدقلىرى
يره دفن اولونمشلردر. بيلن بيلر، عثمانلى
دولتنده يگيچرى اوجاغنده، صواشده
اوردونك اؤگنده ير آلان برلكلره
”سكبان“ دينيلمكه ايدى. قانونى
سلطان سليمان دونمك استانبول قاضيسى
قاضى حسام الدّين چلبى، ۱۵۴۰ يىلنده
فتح ميينك ايلك شهيدلرندن اولوشان
شهيدلگك ياننه بو جامعى ياپديرمشدر.

قاضى حسام الدّين افندى، جامعى
ياپديرديغنده بو ايلك شهيد اولان ۱۸
سكبانك قبريني ده جامعك حظيره سنه
داخل ايتمشدر. جامع بويله لكله ”۱۸
سكبانلر جامعى“ اولارق ده آگيلمه يه
باشلانمش. ۱۷۵۵ يىلنده بولگه ده چيقان
يانغين نتيجه سنده جامع خسار كورمش
و جامعى چاماشيرجى حاجى مصطفى
افندى تكرار ياپديرمشدر. بو تاريخدن
اعتبارا بو شيرين جامع ”قاضى حسام
الدّين چاماشيرجى حاجى مصطفى
افندى ۱۸ سكبانلر جامعى“ اسمى ايله
آگيلاكلمش و استانبولك اڭ اوزون اسمه
صاحب جامعى اولارق ليته راتورده يرينى
آلشدر.

İstanbul’un kuşatması esnasında “ni’ mel ceş” olarak tabir edilen askerlerden bir kısmı şehre girerken karşılaştıkları direniş esnasında, diğer bir kısmı ise şehre girdikten sonra sokak içlerindeki çatışmalar sırasında şehid olmuşlardır. Bu askerler, şehid düştükleri yere defnolunmuşlardır. Bilen bilir, Osmanlı Devleti’nde Yeniçeri Ocağında, savaşta ordunun önünde yer alan birliklere “Sekban” denilmekte idi. Kanuni Sultan Süleyman döneminin İstanbul Kadısı Kadı Hüsameddin Çelebi, 1540 yılında Feth-i mübinin ilk şehidlerinden oluşan şehidliğin yanına bu camii yaptırmıştır.

Kadı Hüsameddin Efendi, camiyi yaptırdığında bu ilk şehid olan 18 sekbanın kabrini de caminin haziresine dâhil etmiştir. Cami böylelikle “18 Sekbanlar Cami” olarak da anılmaya başlanmış. 1755 yılında bölgede çıkan yangın neticesinde Cami hasar görmüş ve camii Çamaşırcı Hacı Mustafa Efendi tekrar yaptırmıştır. Bu tarihten itibaren bu şirin cami “Kadı Hüsameddin Çamaşırcı Hacı Mustafa Efendi 18 Sekbanlar Camii” ismi ile anılagelmiş ve İstanbul’un en uzun isme sahip camisi olarak literatürde yerini almıştır.

قوش قونماز جامعی / KUŞKONMAZ CAMİİ

صوقوللى محمد پاشا ايله شمسى احمد پاشا آراسنده درين بر محبت صيره سنده، سوز دونر صوقوللىنىڭ اسمنى طاشيان و معمار سنانه ياپديريغى جامعە كلىر. صوقوللى محمد پاشا جامعى ايجون، ”باق سنانه جامع ياپدیردڭ اما تپه سنه قوشلر پيسلييور“ دير، شمسى پاشا. صوقوللى ده ”كوك يوزينه آچيق اولان هر مكان قوشلردن نصيبنى آلىر“ ديهه جواب ويرر..

او دونمده پاشالرك جامع ياپدیرمسی عادتدندر. شمسى احمد پاشا ده صوقوللى يه سويله دكلرى اورته ده ايكن ناصل بر شى ياپاجق اونى دوشونمكده در. چاره يي يينه سنانده بولور.

معمار سنان، جامعنڭ انشاسندن اوكجه ياپديغى آراشدیرمه ده، اسكدارده قوزيدن و كونيدن كلن روزگارلرك كسپشديگى، طالغه لرك قىي دوگديگى بر نقطه ده چيقان تيره شيم سسلرينڭ كوجندن و درينلگندن قوشلرك راحتسز اولاجغنى دوشونور. بولونان یرن دگزه قايمة ريسكى اولسه ده شمسى پاشا، معمار سنانڭ توم ايقاظلرينه رغماً اقناع اولماز. و ۱۵۸۰ يىلنده ’اڭ كوچك سنان يايىسى‘ اولارق آلىر ياپيلير، شمسى احمد پاشا جامعى. كرچكدن قوش قونمايان معمار سنان اثرى، او تاريخن اعتباراً خلق ديلينده ’قوش قونماز جامعى‘ اولارق آڭيلمه يه باشلار.

Sokullu Mehmet Paşa ile Şemsi Ahmet Paşa arasında derin bir muhabbet sırasında, söz döner Sokullu'nun ismini taşıyan ve Mimar Sinan'a yaptırdığı camiye gelir. Sokullu Mehmet Paşa Camii için, "Bak Sinan'a cami yaptırdın ama tepesine kuşlar pisliyor" der, Şemsi Paşa. Sokollu da "Gökyüzüne açık olan her mekan kuşlardan nasibini alır" diye cevap verir..

O dönemde paşaların cami yaptırmaları adettendir. Şemsi Ahmet Paşa da Sokollu'ya söyledikleri ortada iken nasıl bir şey yapacak onu düşünmektedir. Çareyi yine Sinan da bulur.

Mimar Sinan, caminin inşasından önce yaptığı araştırmada, Üsküdar'da kuzeyden ve güneyden gelen rüzgârların kesiştiği, dalgaların kıyıyı dövdüğü bir noktada çıkan titreşim seslerinin gücünden ve derinliğinden kuşların rahatsız olacağını düşünür. Bulunan yerin denize kayma riski olsa da Şemsi Paşa, Mimar Sinan'ın tüm ikazlarına rağmen ikna olmaz. Ve 1580 yılında 'en küçük Sinan yapısı' olarak alır yapılır, Şemsi Ahmet Paşa Camii. Gerçekten kuş konmayan Mimar Sinan eseri, o tarihten itibaren halk dilinde 'Kuşkonmaz Camii' olarak anılmaya başlar.

غ	ن	ث	ط	ق	س	ا	ن	ي	ط	ي	گ	ر	م	ي	س	ر	ض	ص	ط	ي	ج	ل	ي	ط	ق	ه
ن	خ	ي	ك	ش	ع	ر	ك	ي	ر	ض	ر	ع	ص	ص	ح	س	غ	غ	ظ	ج	ن	ب	و	م	ذ	ق
ث	أ	ذ	ك	ج	ض	ب	ي	ف	ذ	ش	م	س	خ	ر	ه	ن	و	ر	و	خ	ت	ج	ق	ص	ت	
ط	ى	ذ	ف	ا	ص	ق	ش	ض	ج	ذ	ك	و	گ	ر	ج	ي	ن	ه	ا	م	ن	غ	ط	ل		
ح	ى	ف	ج	أ	ل	ت	ر	ن	ت	ت	چ	ه	ا	ر	ش	ن	ب	ه	ظ	ض	ن	ج	ذ	ه	ت	
ف	ن	ك	س	و	ل	ه	ف	ح	ع	ز	ك	ض	ف	س	ي	ف	ز	ت	ح	غ	ل	ذ	ع	ب		
خ	ه	م	ي	گ	ب	ا	غ	ق	م	ش	ر	ه	ش	س	ا	ظ	ذ	م	ذ	ظ	و	ف	ج	غ	ك	
ذ	ت	و	ل	م	و	ب	ت	د	ز	ظ	ي	ي	ب	ع	ب	ز	ظ	ع	ض	س	ع	م	ز	ث		
خ	ي	ض	س	ك	ع	گ	ر	پ	ي	د	ص	ق	ن	ت	ض	ط	ر	ك	د	أ	ن	و	ظ	ح		
ق	ز	ح	ب	پ	و	ل	د	ط	ر	س	ق	ش	ت	ذ	ث	ض	ق	س	غ	ه	و	ط	ه	ث		
ث	ض	س	ي	ظ	ن	ث	ط	ج	ض	ن	ذ	ع	ك	خ	ط	ه	ح	س	ن	ز	ن	گ	ب	ج		
ت	ث	ك	ل	خ	ظ	ج	ل	ظ	ه	ك	س	ث	ي	غ	د	ت	ح	غ	ش	ر	ع	و	ي	ج		
ظ	ح	ظ	غ	ك	و	ي	ش	د	ض	گ	ظ	ر	ر	ذ	ن	خ	غ	د	ن	د	س	ث	ا	م		
ع	ض	ت	ع	ز	ل	ح	ا	ن	ب	ص	ب	ر	ه	ا	ف	س	ي	گ	ي	ل	ج	ه	ج	ز		
ح	ب	ر	ل	گ	ل	ك	ج	د	ب	ض	د	ه	ج	د	ض	ذ	ض	ر	ك	و	ج	ذ	ع	ذ		
ن	د	ن	ث	ف	ج	خ	ح	ه	ط	ه	ب	ى	ث	د	د	و	گ	م	ك	ط	ق	ل	ع	ه		
د	ذ	ز	ا	گ	ر	ح	د	د	و	ل	ج	ه	ج	ن	ق	ر	ا	ل	ق	س	ه	ر	ي	ا		

Osmanlıca • osmanlicadergi.com

Bursa'da OSMANLICA HEYECANI

Bursa'da Hayrat Vakfı ve MEB işbirliği ile düzenlenen Kur'an-ı Kerim ve Osmanlı Türkçesi kurslarından 592 kursiyer Merinos Kültür Merkezinde tertiplenen programda sertifikalarını aldılar. Programa katılan Başbakan Yardımcısı **Hakan Çavuşoğlu** şunları söyledi:

"Birilerinin çıldırması çok normal, tarihini ve geçmişini bilmeyen, ondan utanç duyan ve meydanlarda bile Osmanlı için sakil ifadelerle onu küçümseyen kesimlerin bu yapıları anlaması mümkün değil. Ama bizim bir görevimiz daha var. Onlara da anlatmak!

Çünkü bilmiyorlar, o zaman biz onlara anlatmak durumundayız. Kızmayacağız, gücenmeyeceğiz, onlara da anlatacağız. **Bir dil düşünün** yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip ve yüzyıllar boyunca bütün bu dünya coğrafyasına bu dil üzerinde bir medeniyet inşa edilmiş. Hoşgörü, samimiyet, dürüstlük ve medeniyet götürülmüş.

Ama aynı dil bir gün bir şekilde önümüzden çekip alınmış. Önce tarih hafızamızı silmek istediler, sonra tarihle bağımızı koparmak istediler. Sonra tarihimizden utanç duymamız istendi. Sonra da bizi sömürge haline getirmek istediler. Beyinlerimizi sömürdüler."

BUGÜN *Yeni Bir Şey* ÖĞRENİN

Hafta içi her gün 09:30'da

TRT DİYANET ekranlarında

Osmanlı Türkçesi dersleri başlıyor!

katkılarıyla...

Program tekrarı her gün 18:00, 01:10, 05:10 saatlerinde!